

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto III.

V Celovec, 1. avgusta 1883.

Štev. 8.

Luteranci.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

(Dalje.)

Dvajseto poglavje.

„Siehst du mein Kind,
Ich halte Wort — und komme.“

Heine.

Naravno je, da so luteranci, ko je bila izvita moč njihove javne verske aktivnosti, dajali dušek svojej strasti v sovraštvu proti onim, ki so jim pregnali njihove prijatelje, uničili zaščitnike, podrli svetišča in onemogočili verske shode. Vzbujena moč pa se ne ukroti s silo, prepričanje se ne zatrè z zvunanjo zmago. Skrivaje tli in se širi kakor ognjenik, dokler ne najde izhoda, skozi kateri se izlije potém s toliko večjim šumom črez ograjo videzno omejenega okrožja.

Enako je bilo med luteranci na Slovenskem. Vzet jim je bil upliv do razširjevanja krivoverstva, a strta jim ni bila skrivna moč in navdušenje, katero so postavili nató v oseben boj s preganjalci.

Povrh niso bili tako onemogli in tudi ne zapuščeni, kakor se je dozdevalo katoliškej stranki. Dobivali so namreč redno z Nemskega od Truberja, Knaflja, Rokavca in drugih v prognanstvu živečih slovenskih somišljenikov obilo verskih knjig v domačem jeziku in tudi precejšnjo materijalno pomoč. Prepričani so bili, da ko se izpremeni sedanji njim sovražni system vladin, gibali se bodo zopet svobodnejše, kakor se je to godilo tudi do sedaj v času mnogih tolerantnih svetovnih in duhovskih glavarjev.

Takov je bil vsaj občni krivoverski črtež in tolažilo v boljše čase. Posamezni zastopniki luteranstva pa so storili v tej zadevi še celó važen korak dalje.

Preopolzel jim je bil optimizem negotove bodočnosti. Osebna strast in sovraštvu prisililo jih je k sklepu: „Zboljšanje sovražne systeme za-

gotovimo si lahko sami. Čemu bi čakali srečnega slučaja, ki nam odstrani tega ali onega nasprotnika? Hajdimo sami na delo! Prisilili so nas sami v boj do noža. Mi si umijemo roke, če teče kri za našo stvar. Oni pa naj gledajo gori!“

V pospeševanje te silovite ideje osnoval se je potém kakor čez noč izvrševalen odbor. Ta je nabiral svoje skrivne ude, ščuval in navduševal strahljivce in pripravljaj vse, kar se mu je dozdevalo potrebnega, da se kolikor mogoče hitro odstrani najbolj nevarni sovražnik luteranstvu, Ljubljanski škof Hren.

Načelnik tega znamenitega odbora na Gorenjskem bil je naš znanec Kranjski kovač Gogala in njegov prvi pribočnik slavni črevljar Kriškar iz Grabna; Kamniški mestni pisar Naglič pa je bil skrivni tajnik.

Znamenito v tem luteranskem odboru pa je bilo to, da ste se podružnici v Podgorji in Kranji popolno združile v boji proti gosposki, akoravno ste v verskih zadevah tekmovali druga proti drugej. Ker pa ni bil glasoviti Gogala v Kranjskej okolici, odkar je bil prognan njegov zaščitnik, Brdski grajščak baron Pavel Egg, več varen pred biriči, naselil se je stalno v Mengši pri svojem prijatelji, ondotnem crkovniku Matevži Cepudru. Že lega tega sela ob glavnej cesti nad Ljubljano in Kamnikom bila mu je posebno ugodna, ker mnogo se je dalo tu zvedeti o tajnih namerah gosposke proti krivoverstvu. Povrh so bili Mengšanje precej tolerantni in v mnogem številu skrivni častitelji Lutrovi. V tem novem lutrovskem taboru sklepal je skrivni „generalni štab“ svoje črteže, čakaje ugodnega trenutka in priložnosti, da pokaže z odločnim dejanjem, da je krivoverstvo le utihnolo, a ne obnemoglo.

Bil je kmalu potém poletni večer, nekaj tednov po binkoštih. Po Mengši so že bile ugasnole luči; kajti polnoči se je že bližal čas. Le v lesenej koči za pokopališčem poleg crkve odseval je še žarek skozi majhno okno, in na črvivem hišnem pragu sedel je kakih petdeset let star možak. Neprenehoma je zrl na cesto proti Trzinu, kakor da bi bil nekoga pričakoval. Napósled pa, ko se mu je jelo pogosto zdehati, raztegnol je roki v zrak, potém pa je vstal in švedral na končiče kočino, priklanjaje se neprenehoma k tlom. Poslednjega pa ni delal iz ponižnosti ali pobožnosti, temveč nepovoljno je bil k temu prisiljen. Njegova desna noga bila je namreč za nekaj palcev kračja od leve, kar je bilo uzrok, da je precej hudo šepal.

Prišedši na kočin ogel, gledal je zopet nepremakljivo nekaj časa pred se. In ko se je prikazala v dalji premikajoča temna pika in postajala vedno večja in večja, potisnol je štiri prste v usta in zažvižgal ná-nje tri pote zapored. Poslušal pa je med posameznim žvižganjem, ali mu nihče ne odgovarja v daljavi.

In ko obstane po tretjem potu temna pika v daljavi, ki je narastla do sedaj že v precej veliko ravno črto, in odmeva napósled enako žvižganje od one strani, pravi možak samemu sebi:

„On je, nihče drug. Vrag vé, kje se je mudil tako dolgo. Mislil sem, da ga ne bode več. Težko, da prinese ugodnih poročil.“

Izgovorivši šepa bližajočej se podobi nasproti in pol glasno sam s sebjó govori. Ko se pa do kakih dvajset korakov približa pričakovani prišlec, zakriči mu nasproti: „Kod kolovratiš gos ti suha, grešna tako dolgo? Mislil sem že, da te Ljubljanski purgarji obirajo, ali pa so te za gos svetega Martina spekli za škofovo mizo in dali Hrenu v dar.“

Prišlec, suh upognen možiček, s prva hudobno namežika svojemu pričakovalcu, poté pa zapiči svojo gorjačo predenj v tla, rekóč:

„Ti zajcu na rep stopati misliš in ga hočeš za roge ujeti, grešnega oglja na svojej glavi pa ne čutiš, miš erkvena!“

Po teh ne baš prijaznih pozdravih podasta si tovariša roki, in pozabivši na to nagajivost korakata skupno proti omenjenej kočí za pokopališnim zidom.

„Kaj je torej novega v Ljubljani, kaj si zvedel in opravil?“ vpraša resno črez nekoliko šepéc.

Prišlec pa je bil précej dobre volje ter ni hotel tako hitro opustiti svoje prejšnje šale in je dejal:

„Ali še nisi čul: crkovnika škofijske crkve v Ljubljani ujeli so v past, kakor crkveno miš, ker je po noči Lutra častil, po dnevu pa pravim svetnikom muhe branil. Tri dni ga postijo zdaj v kleščah, četvrti dan ga pa bodo tako počastili, da mu že zdaj tesarji na javnem trgu gugalnico tešejo, na kterej ga bode rudeči rabelj gugal in krokarji mu večerno pesen krokali.“

Prestrašil se je šepéc, Mengiški crkovnik Matevž Cepuder teh besed in vprašal je tresóč se:

„Smolec sitni, ne govori kakor bi raztrgano kvedrino krpal, ki več vboda ne drži. To kar praviš, to ni nič. Tudi ti še nisi zadnjih hlač strgal, lahko še biriči zá-nje pod vislicami kamenčkajo in te brez njih v krtovo deželo pošljejo.“

„To se pa tebi ne primeri lahko, griva Mengiška! V mojej obleki bi še lahko Kamniški Kramar, če ga v pest dobimo, po našej godbi plesal, — v tvojih, prijatelj, pa bi ne bilo mógoče, da bi ne kazal nagih desnih meč, kar bi bilo za takega gospoda vendar nespodobno.“

Dolgo bi se bila morda še pikala znanca s svojimi smešnimi puščicami, ko bi se ne bila med tem približala kočí, kjer si nista več upala glasno govoriti.

„Ali je Gogala domá?“ vpraša poté prišlec, naš znanec črevljár Kriškar Cepudra.

„V koči smrči kakor polh v bukovem duplu in dolge pete po klopi od sebe molí. Stoprav zvečer se je vrnil s svojega potovanja po Gorenjskem in potém se je vlegel.“

„Vzbudi ga! Jaz moram nemudoma govoriti z njim,“ déne naglo Kriškar.

„Vés, nekdo je medveda v brlogu s palico dregal, za plačilo je pa s tace po koku dobil,“ odreže se energično Cepuder ter pristavi: „Jezem se je vrnil sinoči, znaš, kakor sršen ko se s paše brez medú v satovje vrača in od jeze samega sebe v trebuh pika. Slabe novice je moral zvedeti, ti povém, in nocój bi ne bilo dobro z njim črešenj zobati. Zaraditega sem tudi tebe nocój pričakoval na končišči, da bi ne prišel kar tebi nič meni nič njemu v pest; saj vedel sem, da moraš priti, predno za Kolovškim gozdom juternica otetni.“

„To je pa tako, kakor hobad in obcestni tropotec na otepeno glavo, ti povém, ti služabnik božji; kajti jaz imam nocój takove novice za Gogalo, da mu mačkino bolezen bolje ozdravijo, kakor kropive pasji želodec, verjami mi!“

Ta pogovor, ki se je glasneje vršil, kakor je bilo v Cepudrovih mislih, vzdramil je v koči spečega Gogala. In ta je zaklevši planol kvišku, odprl duri na stežaj, da so zarežale kakor postni klepetec, in zaklical: „Cepuder, dani se še ne, a ti pa že z jezikom kakor s tremi zvonovi ob sobotah popoldne pritrkavaš!“

Prestrašila sta se govornika vzbujenega, ne baš krotkega kovača in mojstra, da jima je zadnja beseda kakor ajdova skorja v grlu zaostala. In ko so se zopet zaprle duri, ohrabil se je Kriškar, da je s pestjo tri pote ná-nje potrkal, potém pa ponižno in s pripognenim hrbtiščem v kočo stopil.

„Kaj bi rad, Cepuder? Pusti me dalje spati, ti nadloga sitna,“ zareži se v temini Gogala menéc, da ga moti njegov hišnik Cepuder.

„Nekaj važnega imam povedati mojster in zapovednik vseh pravih luterancev,“ oglasi se ponižno zdaj Kriškar in vrti svoje širokokrajno pokrivalo med prsti, kakor da bi gonil mlinsko kolo.

„Besede so mojega zvestega pribočnika Kriškarja, podobe pa ne vidim v tej beznici temnej,“ pravi Gogala iznenadjen potém, ko žvepljeno nit užiga in posveti prišlecu v obraz. Ko se pa prepriča pri luči, da je rés oni, o katerem je sodil, vpraša ga resno:

„Kako si opravil posel v Ljubljani? Kaj je novega v mestu?“

„Prosó je dozorelo, mojster naš in gospod. In kedar se približa oni čas, treba je postaviti slamnato strašilo vá-nje, da odpodi vrabce, ki se zaganjajo kar v gručah po latovji sem ter tja, vam trdim,“ odgovarja potuhneno in smebljaje se črevljarski pribočnik.

„Ti hočeš reči, Kriškar, da se bliža priložnost, ko lahko nastavimo svoje mreže,“ vpraša zdaj bolj veselo Gogala.

„Tako sodim jaz, mojster slavni, da če raztegnete vi svoje zanjke med Črnučami in Trzinom, ujamete postrv, ki bode tehtala najmanj poldrugi stot, naj se imenuje že Hren ali tista podlasica biriška, sodnik Kramar!“

„Govori jasno! Kako je to mogoče, Kriškar? Petdeset srebernjakov ti izplačam isto uro, ko capljá eden izmed onih v naši mreži.“

„Težko ne bode, če morete zaupati svojim ljudem.“

„Dve sto jih postavim že jutre večer ob cesti med Kamnikom in Ljubljano, ti povém; če ne, naj se ne imenujem kovač Gogala,“ odgovori s ponosom tovariš.

„Potém je zmaga gotova. Veste, posrečilo se mi je priti v škofov hlev v Ljubljani. In spéč ondi pod konjskimi jaslami, čul sem na tanko, kako so se pogovarjali škofovi služabniki, da se bode peljal bodočo soboto škof v Kamnik ali prav za prav v Mekinjski samostan, kjer bode slovesno umeščenje nove mlade nune, iste baronice iz Strmola, ki je največ kriva, da so nam pregnali našega Knaflja.

Velikanske priprave se neki delajo za to slovesnost. Vse mesto bode po konci. A bojijo se tudi naših ljudij pri tej priložnosti, kakor sem čul. Previdnosti je torej treba. Kamniški sodnik Kramar sam se bode peljal s svojimi biriči škofu do pol pota naproti. In baš tú mislim jaz, poskusilo bi se lahko — saj veste kaj!“

„Preпусти vso pripravo meni, Kriškar! Skrbi le, da je resnica, kar govoriš. Zastonj nočem vznemirjati svojih mož na vseh krajih. — Zaradi tega, če si slišal napačno, dal ti bodem priložnosti učiti se, da drugi pot bolje napneš ušesa.“

Poslednje besede izgovoril je Gogala s posebnim naglasom, potém pa je pristavil: „Zdaj hodi! Okoli dveh je po polnoči. V Kamnik imaš poldrugo uro hodá, če ne dremlješ s potom. Ob šestih hočem govoriti na tem mestu s pisarjem Nagličem. Tvoja skrb je, da ga pripelješ do tedaj sém.“

Prikimal je ponižno Kriškar temu povelju, potém pa priklonivši se globoko svojému videzno zadovoljnemu mojstru, zapustil njegovo spalnico.

Edenindvajseto poglavje.

Komm! komm! schon weicht die tiefe Nacht.

Faust I.

Natanko ob navedenej uri korakala sta drugo jutro po cesti od Kamnika proti Mengšu dva moža. Če sodimo po njunih stopinjah, verovati moramo, da se je njima mudilo. Osobito suhi in slabotnejši po-

tovalec ubiral je izvrstno kamenit pot, da ga je precej grbasti in upogneni rudečebradec komaj dohajal in si neprenehoma brisal z dlanijo pot raz čela.

„Da bi te Kurent odnesel, Kriškar smolnati! Noge se ti zapletajo, kakor da bi po jajeih hodil, ali kot da bi domá mlade imel v listji,“ jezi se tovariš, ko vidi, da znanec prav nič ná-nj ozira ne jemlje, kakor da bi niti skupaj ne hodila ne.

„Ti lahko govoriš tako, lakota gosposka, ki še ne véš, kaj se pravi z Gogalo v caker hoditi. Kar on reče, veljá kakor bi z žrebljem pribil. In to ti povém, če nisva ob pravem času pri njem, obiral naju bode kakor lisica piščance, ali pa Kramar tebe, ko bi vedel, da tako pošteno dvema gospodoma služiš.“

„Da bi mene, meniš kvadrina suha? Jaz pa pravim, da bo zijal kakor žejna gos, ko mu povém, kako bomo naše sovražnike lovili bodočo soboto, ko bodem jaz enkrat birič in sodnik v enej osebi, Kramar pa moj pisar in bode po papirji gosje peró sukal, kakor bi brazdo vlekel in mi rekal gospod milostljivi, jaz pa njemu, kar bodem hotel, samo lepega nič.“

„Vidva sta gotovo pri jesihu bratovščino pila, Naglič, da tako prijetno gladiš Kramarja, kakor da bi ga s kropivami pod nosom umival?“

„Kropive bi bile med zá-nj, kakor je mislil on, da so palice za mojo sestro vijolice, ker jo je ovadila neka dlaka pasja, da z ljubčekom na Graben na sprehod hodi, k spovedi pa ne.“

„Z leskovim oljem jo je torej mazilil, hočeš reči, kakor psa, ki klobaso ukrade?“ šali se nagajivi Kriškar.

„Zdaj je pa ne bode več, ti pravim. Naglič mi ne reci več, ampak lažnik, če nimam jaz v enem tednu Kramarja v pasti. Potém naj gori gleda! Pri Bogu je milost, pri meni je ni!“

Med takim pogovorom približala sta se naša znanca Mengšu. Kriškar se je potém še mnogo trudil, da bi zvedel, kakov skriven črtež ima njegov učeni tovariš proti Kamniškemu sodniku in njegovim prijateljem, Naglič pa mu je le smeje se kazal svoje škrbinaste zobe, menéč, da se ne spodobi, da zve prej poročnik generalnega štaba, kako se luteranska kaša kuba, predno je ni general Gogala sam okusil in odobril.“

Nekaj trenutkov pozneje je mestni pisar Naglič že Gogali dobro jutro vošil in bral v njegovem zaspanem in precej nevoljnem obrazu, da bode treba danes besede varno postavljati, če hoče razvedriti zadnji čas vedno čmerikavega mojstra.

„Ali te je videl kdo, da si k meni šel?“ vpraša najprej Gogala resno svojega tovariša, pogledavši na cesto, da bi se prepričal, ali je zrak čist pred sovražniki.

„Ni mogoče. Za vrta sva hodila s Kriškarjem in od strani v kočo, kakor dihur v ljuknjo.“

„Prav je tako, Naglič. Věš, nihče ne vě, kdaj se je zadnjič pod nosom popraskal, če že od daleč nasprotnega vetra ne zadiši, kakor medved medú, to si zapomni!

Koliko imaš prostih ur na dan?“ vpraša dalje Gogala.

„Štiriindvajset, če nobene ne prespim ali ne zapijem.“

„Ti si torej brez dela. Pognali so te iz službe?“ začudi se Gogala.

„Šel sem sam. Kdo bi vedno za pisarja služil? Zdaj čakam priložnosti, da postanem jaz sodnik in Kramar moj pisar. Zakaj bi ne menjala enkrat svojega posla?“

„Rok si nista podala za slovo, Naglič, to věm dobro; pač pa nogi v kvedrastih rokavicah v zadnjo stran, ali kamer je priletelo; in takov spomin navadno dalje traja, kot posiljena prijaznost. Zaraditega bi vedel rad, kakova bode kaj tista priložnost, ki te posadi na sodnijski stol, Kramarju pa porine gosje peró v roko, ki bode škripalo po tvojem povelji?“

Pri tem vprašanji položi Naglič prst na usta v znamenje, da je skrivnost, kar hoče povedati, potem pa pravi:

„Dobro věš, ti mojster naš, o slovesnosti bodočo nedeljo v Mekinjah. In dan poprej se pelje Kramar Ljubljanskemu škofu naproti. Kaj ko bi? —“ tega stavka ne izgovori popolno, le z rokama pokaže, kakor da bi bil nekoga v pest dobil in bi mu potem vrat zavijal.

„Ti prebrisanost malharska!“ začudi se pri tem znamenji Gogala in pristavi:

„Zdaj je že jajce bolj premeteno od kure. Jaz sklepe kujem kakor sem nekđaj železo, ti mi jih pa podiraš, suša učena. Povrh ti moram pa še pripoznati, da tvoje misli niso slabe, če bodo pa kaj sadú rodile, ne moreva že danes soditi. Věš, jaz sem tako sklenol in sodil, da bi bilo dobro, ko bi mi, saj věš, kdo je to, resno govorili s Hrenom in mu v Trzinskih gozdih poplačali dolg za preveliko prijaznost, ki jo skazuje našej stvari. In takova stvar poravna se najhitreje in najbolje s kolcem po glavi ali kamer pade.“

Pisar Naglič raztegne pri zadnjih besedah obraz v takove poteze, kakor da bi hotel reči: „Priatelj, mislil sem, da imaš več možgan v glavi, kakor je res,“ potem pa roko proti tovarišu stegne in pravi: „Čemu to? Kaj pomaga nam in našej stvari, če mu prekrizamo blag ali neblag del života? Nič! Krik in upor proti nam bode le narastel, kakor če dregnete v sršenovo gnezdo.“

Če moj svet in moja misel kaj velja, rekel bi vam:

Mi razpostavimo v soboto večer naše ljudi ob cesti med Trzinom in Črnučami ter skušamo, da dobimo Kramarja v pest, naj veljá, kar hoče. Potem ga odpeljemo skrivaje na varen prostor, kjer ga zapremo in postimo tako dolgo, da mu bode pajek prepregel želodec in si ne bode

upal reči niti bev, če pravimo mi mev, in nasprotno. Ko bode voljen nató kakor vosek in ponižen kakor tridnevna ovca, pokličem ga jaz pred se, podam mu papir in gosje peró ter velim: Sedi in piši duhovskeji in deželjskeji gosposki pismo:

„Visoka sodnija v mestu Kamniku naznanja, da je zatrto popolnem krivoverstvo v njenem okraji in da se je prepričala stoprav zdaj, da ni bilo v resnici razširjeno tako, kakor se je v naglici napačno poročalo. Posebna krivica pa se je zgodila kaplanu Knaflju, ki je bil po nedóžnem zatožen od svojih sovražnikov in prognan na Nemško. Le s tem se more popraviti njegova v nebó vpíjóča krivica, da se pokliče nemudoma zopet v domovino, ter se mu za odškodovanje podeli služba mestnega kaplana v Kamniku, ktera se mu je bila nekđaj nenadoma vzela.“

Videl bodeš Gogala,“ nadaljuje Naglič, „kako bode Kramarjevo peró praskalo to pismo in kako bode spodej podpisal svoje ime in pritisol pečat. In ko je izvršeno poslednje, smo mi zopet na konji.

Zbegana bode vlada, ki že zdaj ne vé, kako postopati prav za prav proti nam, in škof sam bode napačno podučen; kajti Kramar je bil do sedaj njegova desna roka. S tem pismom pojdem jaz sam k škofu in deželnemu glavarju, opravičujóč Kramarja z boleznijo in odpotovanjem v toplice. In kakor bi mignol, sukati se bodo jela imenitna peresa za našo stvar in Knaflja dobimo tako gotovo domú, kot je amen v očenaši. Za vse drugo bode skrbel potém on sam, to mu zaupaj!“

„Učen si in veden, kakor vsi pismouki, Naglič. Zastonj nisi toliko let služil gosposki in kmetiča stiskal,“ povzame zdaj Gogala vesel in pristavi:

„Izvrsten je tvoj črtež, samo ko bi se dal tako lahko izvršiti, kakor je lep in imeniten!“

„Da bi se ne, misliš! Na tešče ti ga izvedem, če hočeš in ukažeš. Najprvo moramo preslepiti Kramarja, da se pelje zvečer namesto zjutraj škofu nasproti; drugič naznanimo škofu, da je poklican Kramar po zdravniku v toplice. Tako ga ne pogreša potém nihče. Napósled pa bolnik v toplicah tudi lahko umrje — pri zdravem telesu!“

Tako je govoril Naglič. Pri zadnjih besedah pa se mu je tresel glas, kakor da bi se bil sam nekoliko prestrašil poslednje grozovite misli; a zatajeval je to svojo zadrego.

„Storilo se bode, kakor si svetoval. Hren pa se naj zahvali pri tebi za svojo glavo; kajti sklenol sem že bil, da so šteti njegovi dnevi. Tako pa je boljše, če kri ne teče in se povrh v miru koristi našej stvari. A varuj se, da ne izdaš nikomur naših namer. Tudi ne pravi nikomur, da si pustil pisarjevo službo!“

Jaz pošljem še nocój svoje ljudi na ogledi, ti pa pišeš škofu pismo in opravičiš Kramarjevo odpotovanje; drugo pisanje o škofovem prihodu

pa oddaš Cepudru, naj ga Kramarju nese in ga zvabi v sobotnej noči na cesto Trzinsko.“

Dolgo sta se še posvetovala potem naša znanca o napadu na Kamniškega sodnika in napósled še povabila pri vratih posluške utepajočega Kriškarja v posvet in v skrivni generalni štab.

(Dalje pride.)

Pésni dekličje ljubézni.

11. Cvetje so beséde tvóje . . .

Iz zelénja cvetke móje
Dvigajo glavice svoje
In z odejo cvetno, belo
Venča drevje se veselo.

Tu pod drevjem v solnčni sreči
V luči lepi in blestéči
Zvezo srčno ponoviva
Zvéstost večno priseziva! . . .

Sapa veje lehna, tiha
Radost zémlja cela diha —
Glej preživó to zelénje,
Glej to splóšno pomlajenje!

Glej, kakó-li mója lipa
Cvet krasán navzdóli sipa —
Naj le pada cvet dišeči:
Venec on je mojej sreči!

Vmes pa drugo cvetje pada
Vmes pa druga sreča vlada —
Cvetje so beséde tvóje
V njih srce je srečno móje! . . .

12. Le srénó, srénó molíva!

Žalno žalno sém po vasi
Z lin visókih zvon se glasi,
Pač sedaj, ko tožno póje
Nekedo zapušča svóje!

Le prosíva, le molíva
Le gorkó roké skleníva —
On, ki vedno je resničen
Bodi mil mu in pravičen!

Ljubček mili, zá-nj molíva
Zá-nj srénó mirú prosíva,
Borno, borno spet življénje
Spavat pojde pod zelénje!

Glej! V oči prezveste tvóje
Jaz oči upiram svóje
In v bolésti, v togi némi
Lice to solzé kropé mi.

Pač razumeš ti poglede,
Bolj jih umeš, kot beséde — —
Le srénó, srénó molíva
Le gorkó roké skleníva! . . .

13. Na nebó prišla meglà je . . .

Milo je nebó blestelo
Milo vse pod njim cvetelo
Jaz pa v jutru zlatej zóri
Zrla sem pojóc navzgóri:

Pa ko sem takó vesela
V jutru zlatej zóri pela
Na nebó prišla meglà je
Ter ostala tam temná je!

„Le nebó mi jasno blesti —
Mladej ti žariš nevesti
In nebó ljubézni môje
Jasno je kot lice tvóje!“ . . .

Oh in glavo sem sklonila
In srénó Bogá prosila,
Da bi v sreči mé ohranil
In bolésti me obranil! . . .

14. Njemu sem na veke zvesta!

Rožice so nežno cvele
Z grmov pa so ptičke pele
O veselja lepej dôbi
O pomlájenej svetlôbi!

Oj veséle, dróbné ptice
Lepe vé, mladé cvetice
Tudi zdaj še pôjem glasno
Tudi zdaj še cvétem krasno!

Srečna sem med njimi stala
Srečna petje sem slušala
Glasno tudi jaz sem pela
Nežno tudi jaz cvetela.

Pa le jedno srce môje
V sladkej sreči vedno pôje,
Misel jedna le se svéta
Rádostna in polna svita:

Da v odičenej mladósti
Oh v mladósti in radósti
Njemu sem na veke zvesta
Njemu le krasná nevesta!“

15. Zá-nj srénó bom zdaj molila . . .

Oj nebó, nebó oblačno
Kaj takó me gledaš mračno
Kaj stvarém v trepetu skritim
Z licem ti pretiš srditim?

Zdaj, oh zdaj, ko gróza vstaja
K meni vem, da on prihaja . . .
Glej! Z gromenjem žari strašni
Švigajo po zémli plašni!

Mar zdivjále bodo sile
Ter bolest nam, strah delile — —
Oj nebó, nebó oblačno
Kaj takó me gledaš mračno?

Zvest je on in tvrd v oblubi
Tvrd celó bi bil v — pogubi!
Naj vihar le vstaja jezen
Njemu kaže pot — ljubezen!

K meni vem, v viharji hodi
Ko odméva strah povsodi . . .
Zá-nj srénó bom zdaj molila
Zá-nj srénó roké sklenila! . . .

A. Funtek.

Milko Vogrin.

Novela. Spisal dr. Stojan.

(Dalje.)

VIII.

Odkar je bil Vogrinov oče na smrtnej postelji blagoslovil svoje otroke ter se vzešši slovó od ljube žene, preselil v boljšo večnost, ni bilo več takega strahú in žalosti v Vogrinovej hiši kakor sedaj. Milko, nada in ponos materi in sestri, ležal je v smrtnej nevarnosti. Bléd kakor stena, upadlega lica in globoko udrtih očij, gledal je kakor suha smrt izpod bele odeje. Bolnik ni prve dni nič govoril. Le véasih se mu je izvil globok vzdihljaj iz krvavečega srca. Milko je čutil veliko slabost. Saj mu je bilo mnogo krvi izteklo iz rane. A on je tudi dobro vedel, kakšen konec mora vzeti, ako se mu rana vname in se prime prisad njegovega trupla.

Edina tolažba bil je Vogrinu kakor njegovej materi dr. Sirnik. Ta je prihajal vsak dan po dvakrat k svojemu prijatelju. Tolažil je mater in bolnika. Ali svetlemu dnevú sledila je tužna noć. Slabo brleća lučica razsvetljevala je blede Milkovo lice. A zraven njega je točila mati solze ter molila klečé pred božjo podobo, proséč, naj jej Bog ohrani edinega sina!

Zvunaj pa je skovikala sova, gledajóča skozi slabo prozorne šipe v sobo, kjer je vladala tuga in žalost. In glej, to je bila ravno ista sobica, kjer je pred kratkim časom Olga v svojo največjo radost spoznala, da jo ljubi — Vogrin. Tako menjuje na enem in istem mestu veselje in žalost, sreča in nesreča!

Med tem pa ko je trpel Vogrin smrtne bolečine ter so mu nehoté lile svetle solze po velem lici, veselil se je njegov zmagovalec baron Robert Benda svoje slave. Srce njegovo je zopet radostno bilo. On je zdaj prosto in lahko dihal. Srd in sovraštvo izginolo je iz njegove duše. Saj se je maščeval nad svojim tekmečem, pobivši ga kakor črvíčka v prahu. Neskončno se je radoval Robert nad Vogrinovo nesrečo, vedóč, da mu ne more ta človek od sedaj naprej zahajati več v škodo. Vsled tega se je pa tudi baronova zvunanost kar izpremenila. Hodil je zopet radostno, noséč glavo po konei, ter bil samosvesten v Vogrinovej domovini kakor domá na magyarskih tleh. Njegova ošabnost dospelo je kinalu na prejšnji vrhunec.

Prihodnje jutro prišel je Benda na vse zgodaj v kavarno na zajutrek. Žvižgaje pričakuje ondi svojega sekundanta, stotnika Randiča, „Kako, da Te ni tako dolgo?“ ogovori zdaj baron svojega prijatelja, prihajajočega sèm po cesti, in mu gre naproti,

„Govoril sem z dr. Sirknikom, ki je došel ravno zdaj od Vogrina. Bil je celo noč pri njem!“

„Ali mu je že — temu plebejeu — roka odpadla? Ne bode se mu več zljubilo, objemati z njo plemenite gospice!“ pristavi porogljivo Robert.

„Da bi se mu le kaj hujšega ne zgodilo! Dr. Sirknik se mi vidi jako zamišljen. Govoril mi je o vnetji in prisadu. Majaje z ramama rekel mi je, da pričakuje najhujše. V nekih dneh bode se vse razsodilo, ali na dobro ali na slabo!“

„Prav mu je,“ odvrne trdosrčno in škodeželjno baron Benda. „Kar je iskal, to je našel, in basta! Tudi zajcu ne prizanašamo, če nam hodi mladice obirat. Kako bi pa jaz temu plebejeu, ki se s prva potuhneno v naše kroge ukrade, a potem nam — izneverja blaga, visokorodna ženska srca! Saj mu je bilo znano kakor Tebi, da je Olga — moja bodoča nevesta! On se pa naj zdaj s smrtjo ženi in pri njej išče ljubezni! Eden Slovence več ali manj, to je pač vse eno. Ali ne, stotnik Randič?“

V tem smislu sta se naša znanca še dalje pogovarjala. Randič je sicer včasih pomiloval našega nesrečnega rojaka, ali baronu Róbertu žarela je zgoli radost na lici, ko je govoril o svojej včerajšnji zmagi in nesreči nasprotnikovej. Z veliko navdušenostjo je tudi pripovedoval, kako hoče svoj dopust sedaj porabiti v to, da se v kratkem njegova zaroka z Olgo izvrši. Češ Vogrin je uničen. Olga nima nobene zaslonbe več. Njegova zveza z njo je tedaj že kakor gotova! V jesen prevzame sam svoje posestvo in grajščino ob Blatnem jezeru, poplača z Olgino doto vse dolgove, in potem bode živel prav po kavalirsko v krogu bogatih magyarskih plemenitašev!

Tako je slikal baron Robert svojo srečno bodočnost stotniku Randiču. Slednjič še povabi prijatelja, naj ga obiše prihodnje poletje na njegovej grajščini. V roko si sežeta potem ogerska rojaka v znamenje, da se gotovo vidita prihodnje leto na baronovem posestvu.

Dogovorivši se tako med seboj, vstaneta polagoma. Spravljata se ravno na sprehod, kar stopi pred njiju — sluga Janoš z velikim pismom v roki.

„Kaj je zopet?“ zakriči nad slugo nadporočnik Benda. In vzešči mu pismo iz roke, pregleduje ga od vseh strani.

„Od vojaškega poveljništva je, glej stotnik Randič!“

Baron Robert postaja zdaj bled, zdaj rudéč. Roka mu trepeče. Neka huda slutnja prešine mu dušo. Nenavaden strah prehaja njegovo srce. Hlastno pretрга tedaj ovitek, prebere površno in nagloma pisanje. A zdaj omahne ves obledel na stol ter udari z obema rokama po mizi kolnéc:

„Strela gromska! Tega pa je še treba! Da bi jih le peklenko žrelo pogoltnolo te ljudi, in jih sama kuga in ogenj pomorila, da ne dajo mirú!“

„Ali so Ti, dragi prijatelj, dopust odpovedali in Te pozvali zopet v službo?“ vpraša ga ves radoveden stotnik Randič.

„Gromska strela naj vse ubije! Ná, beri sam in premišluj to prokleta povelje!“ —

Znano je po vsem Avstrijskem in ne najmanj med nami Slovenci, kakšni dnevi so nastopili s 4. julijem leta 1878. Tedaj se je napovedala druga mobilizacija. Poklicali so pod orožje mnogo sinov in očetov iz vseh slovenskih in neslovenskih pokrajin. Zbiralo se je silno vojaštva po vseh večjih mestih na Slovenskem. Kmet je popustil plug in motiko, rokodelc je vrgel v kot svoje orodje, dijak pa je zaprl knjige in uradnik zamenil peró s puško in sabljico. Hipoma se je začelo v Avstriji novo, vojaško življenje!

Po sklepu berlinskega kongresa imela je Avstrija zasesti Bosno in Hercegovino. V desetih dneh morala je biti vojska zató potrebna na nogah. In rés, okoli sredine meseca julija zapuščali so že polki, pop-evajóč in vriskaje, naše slovenske garnizone in podajali se v tabore ob turskeje meji.

A ne samo pehota, tudi konjiki poklicali so se na vojsko. Med temi pa je bil izbran za okupacijo 7. huzarski polk, kakor je vsem onim znano, ki so se tedaj zanimali za vojaške razmere.

Našega nesrečnega rojaka Vogrina pa ni dohitel vojaške trombe glas, kakor da bi bili vedeli, da itak ne more zdaj slediti takemu pozivu. Sedaj niso bili namreč 8. peš-polka, po imenu „baron Abele“, pri katerem je služil Vogrin za rezervnega častnika, poklicali pod orožje. Pač pa je bilo barona Bendo, nadporočnika pri 7. huzarskem polku, hudo zadelo to neljubo povelje!

Kakor strela iz jasnega neba, tako nenadoma došel mu je danes ukaz, da mora biti v 48 urah pri svojem polku. Ta novica ga je celó omamila. S prva je omahnovši na stol preklinjal Bosnjake in Hercegovce ter sploh vse Slovane, zakaj nikdar ne mirujejo. A spoznavši potém, da mu kletev nič ne pomaga, jame se tolažiti z mislijo, da ni tú nobene pomoči in izpremembe. Povelje je pač zdaj tukaj, in on mora iti brez ugovora na odkazano mu mesto!

„In ravno sedaj mora priti kaj takega,“ huduje se proti stotniku Randiču. „Baš sem mislil, da se začne zdaj zá-me tu novo življenje. Nadejal sem se, da še bodem sedaj v Olginem obližji preživel marsiktero veselo uro, ali glej, nenadoma me zadéne ta nesrečna osoda!“

„Moje največje pomilovanje, dragi prijatelj!“ tolaži potém Randič svojega tovariša. „Glej, Robert, to je že taka nemila osoda, ki meče

nas vojake iz enega kraja v drugi kot. Tudi jaz sem mnogokrat skusil takih grenkob. A napósled so me vendar razne nezgode prisilile, in jaz sem dal za vselej vojaščini slovó. Ali obupal nisem nikdar, če sem tudi čestokrat krvavečega srca zapuščal drage in ljube mi znanke. Zatorej se tudi Ti potolaži! Okupacija bode menda le nekaj mesecev trajala. Ti pa si lahko tedaj slavnih vencev in odlikovanj pridobiš. A dospévši venčan v Avstrijo nazaj, združiš se s svojo nevesto Olgo v srečnem zakonskem življenji!“

„To je vse prav in rës, gospod stotnik,“ odvrne baron Benda premišljujóč. „Ali naše posestvo, grajščina in vse je izgubljeno, ako svojih upnikov o pravem času ne utešimo. Saj sem Ti že pravil, z njimi se je naredila pogodba, da nas čakajo do jeseni, ko se jaz oženim. Tedaj sem jim mislil poplačati dolgove in propada rešiti naše imetje!“

A kaj je zdaj? Do jeseni ni misliti, da bi se vrnoli iz Bosne. Torej se tudi ne morem ob istem času oženiti. Določeni obrok pa doteče med tem, in ker ni več kredita, smo izgubljeni. Da bi nam pa gospod Skenovski, bodoči moj tast, hotel že zdaj seči pod roko, pa dvomim, ker je zveza z menój in Olgo — še negotova.“

„Zakaj negotova, prijatelj?“ vpraša hitro stotnik Randič.

„Zató ker bi se mi utegnolo v Bosni pri ustaših kaj pripetiti!“

„Bodi pameten, Benda! To je norska misel,“ trdi samosvestno prijatelj Randič in udari Roberta rahlo po rami, rekóč: „Glej, to še lahko zá-te vse dobro izteče. Svojega nevarnega tekmeča si sinoči slavno premagal. Tá Ti ne bode več ovir in škode delal. Drugo pa je treba dobro premisliti, a potém vse nenadoma in hitro izvesti!“

„Kaj naj tedaj počnem, prijatelj?“ vpraša radovedno Robert in pogledá svojemu tovarišu globoko v oči.

„Kaj bi naj zdaj počel, vprašáš? Vse to hočeva dobro preudariti, predno se ločiš od tod. Moj bodi svèt, a Tvoja je izvršitev!“

Zdajci vstane Randič in potegne k sebi žalostnega tovariša, šepetaje mu na uho: „Kaj bodeš žaloval in premišljal! To ne pristoja niti častniku niti magyarskemu magnatu! Zdaj pojdiva na sprehod, da si med ljudmi razvedriš glavo in srce!“

Vstal je baron Benda in šel, če tudi ne rad, s svojim tovarišem na šetališče. Zakaj on je potreboval v tem hudem položaji njegove tolažbe in dobrih nasvetov. Dolgo sta šetala potém naša ogerska znanca po hladnih drevoredih ob Vrbskem jezeru. In tú sta snovala sedaj naklepe ter določila ona dejanja, ki naj baronu Robertu zagotovijo — srečno in varno bodočnost!

Stotnik Randič je dosegel svoj namen. Zakaj Benda je postal zopet miren in vesel. Izginola je z njegovega lica vsa zamišljenost in osupnenost, ki ga je bila obšla vsled nepričakovanega povelja vojaškega. Dá,

Robert se je kazal hrabrega in za boj navdušenega, ko se je poslavljajal drugi dan od svoje bodoče neveste Olge in njene matere. Ali njegove duše ni navdajala bojaželjnost, temveč strah in up, ali se mu rés uresniči njegova nakana!

A ko so druge deklice roke vile in točile solze, poslavljajóč se od prijateljev in ženinov na boj odhajajočih, bila je Olga kamenitega srca. Njej se ni utrnila solza iz očíj, ko jej je mahal Robert z belim robcem iz koupéja v slovó, temveč njej se je v tem trenotku odvalil težek kamen od srca!

Ali tega občutka in olajšanja ni kazala deklica niti materi niti Rihardu. Tiha in malobesedna bila je prej ko slej. Hodila je zopet sama na vrt. A sedaj pa je dolgo ostajala v utici in se šetala po gozdiči brez skrbi, da bi jo na skrivnem zasačil baron Robert. Ali onega veselja, ki smo ga nekđaj občudovali na njej, ni bilo več videti na Olginem obličji. Kakor tlači móra spečega človeka, tako je stiskala dekličino srce huda slutnja, da jej je na veke ugasnola zvezda njene sreče. Le véasih se je njenemu duhu dozdevalo, kakor da so le hudourni oblaki zakrili zvezdnato nebó, a po hudej nevihti se zopet prikaže bleđa luna v osredji žarečih lučí, in med njimi bode lesketala zvezda njene sreče!

K takemu premišljevanju nagibalo je nehoté Olgino revno srce, če je bilo tudi skoro že celó obupalo. Ali človek ne vpraša v nesreči po tem, ali sme upati ali ne. Kakor se utopljenec v smrtnej borbi z razljučenimi valovi oklene najslabšega bruna, da se ob njem reši na suho iz morske sredine, tako se oklepa i človek še zadnjega upa, naj ga že tudi vse zapušča. Up mu je edina tolažba in edino olajšanje njegove osode. On mu je zvezdica, ki ga vodi kakor mornarja po širokem svetskem morji, dokler se mu čoln njegovega življenja ne razbije!

Gospá Skenovska je sevéda brzo opazila, da se je Olga, odkar je odšel Vogrin, zeló izpremenila. Zdela se jej je klaverna in pobita. Govorila je malo, odtegovala se družbi in posedala véasih célo popoldne sama v gozdiči. Zakaj pa je bilo Olgi težko pri sreči, vedela je mati tako dobro kakor hči.

Ali sama sebój bila pa je sedaj gospá Skenovska zadovoljna kakor že dolgo ne. Saj je bil Rihard že do dobra ozdravel, in videti je bilo, da se v kratkem celó okrepča. Vogrinova in Robertova svaja pa se je tudi celó mirno — tako si je vsaj ona mislila — brez hrupa in vsake govoriče zadušila. Vogrin se je ločil v starem prijateljstvu od njene hiše in ne dojde več v Poreče nazaj. A barona Roberta so nepričakovano kakor navlašč poklicali na vojsko. Po njenih mislih je vse tako lepo izteklo, da si ni mogla boljše želeti. Ali vendar, videti hčer žalostno in v se zamišljeno, ni mogla biti i sama vesela. Vedno jej je nekaj srce težilo. Zatorej sklene z Olgo natanko in zaupljivo govoriti o njenih razmerah!

Po Robertovem odhodu so prvi dnevi, sobota in nedelja, kaj enolično pretekli. Razvèn nekaj navadnih znancev v kopeli ni prišel te dni nikdo k Skenovskim v pohode. Tudi dr. Sirnika ni bilo k Rihardu gledat. Ali temu se niso čudili, vedóč, da imá doktor mnogo opravka na kmetih. Videli so tudi, da se vozi vsak dan po dva ali trikrat prek jezera proti Dolam. Rihard pa ni prav za prav zdravnika več potreboval. Saj je že bil v nedeljo toliko po konci, da je šel na vrt in v gozdič na kratek sprehod. Skenovski niso tedaj dr. Sirnika toliko pogrešali, da bi ga bili vabili k sebi.

V pondeljek popoldne gre Olga, zamišljena kakor je sploh bila te dni, kmalu po obedu na vrt. Mati je to opazila ter sklene odločno, takoj danes hčerki vso tugo in žalost izbiti iz glave. Zatorej se tudi napoti v utico, ali tú Olge ne najde! Išče jo povsod, po vrtu in gozdiči, a Olge ni nikjer. Mater obleti strah in slutnja, češ deklica bi si utegnola v svojej tugi storiti kaj žalega, Bog ne zadéni, morda celó — utopiti, ter jame na ves glas klicati: Olga, Olga! — A Olge ne priklíče od nikoder.

Nató stopi vsa prestrašena in trepetaje na obrežje, in tu kliče s tresóčím glasom na jezero: hop, hop! In glej! od daleč zagleda mali čolníček, ki se na valovitem jezeru lahno ziblje sém od Samotarskega otoka. V njem bila je — Olga!

„Kam pa si veslala, Olga?“ huduje se zdaj mati nad hčerko. „Hudo sem se bila prestrašila. Trepèt mi je bil prešinol vse ude, ko Te nisem mogla od nikoder priklicati. Zakaj mi nisi nič povedala, da greš na jezero?“

„Kaj se mi pa more zgoditi? In če bi se mi tudi kaj, ne bilo bi to zá-me velika nesreča,“ odvrne pikro Olga materi in stopi iz čolna.

„Ali glej, kakšne valove žene zdaj jezero. Vse se peni in voda se besno zaganja v obrežje. Kje pa si bila? Kaj si iskala, Olga, na jezeru?“

Na to vprašanje je deklica materi le pol resnice povedala, rekóč jej, da se je peljala proti Samotarskemu otoku, a se takoj vrnola, zapazivši, da je jelo jezero gnati valove. V istini pa je bila ona brez pravega namena sedla v čoln ter jela po jezeru voziti se. A veslajóča zamisli se tako globoko v svojo nemilo osodo in bodočnost, da je pozabila na vse, kar jo je obdajalo. Njena duša in srce, um in pamet bila je le pri Vogrinu!

Valovi pa so gnali po svojej volji nje čoln. A dospevši tako nehoté in nevedé do Samotarskega otoka, vzdrami se vsa prestrašena ter veslá hitro proti domu, kjer jo je že na obrežji skrbna mati v največjem strahu pričakovala.

Tiho korakate potém Olga in mati nekaj časa ena poleg druge, a konečno povzame zadnja besedo:

„Povej mi, Olga, kaj te teži pri srci. Zakaj se mi vedno odteguješ in zakaj govoriš z menoj tako brezsrčno, da bi ne bila zá-te velika nesreča, ko bi se ti kaj pripetilo?!“

„Glej, mama, ali me ne tepe nemila osoda! Vsi moji upi in nade so mi izginole. Svojih najblažjih čutov, najlepših mislij ne bodem in ne morem nikdar videti uresničenih. Vse, o čemer sem sanjala v svojem nedolžnem srci, vse, kar si je želela moja duša in po čemer sem hrepenéla z vso strastjo svoje ljubezni, — vse, vse je zá-me, kakor vidim, izgubljeno in uničeno na veke!“

„Ne govori tako, Olga!“ tolaži zdaj mati svojo hčer. „Ti vse pretiravaš, draga moja, in jaz véim, da ni to tvoje pravo mnenje in prepričanje. Dr. Vogrin nima rés stalne službe in kakor oče menijo, je on tudi več ne dobi. Ali jaz mislim, da temu ni tako. Pameten mož in prebrisana glava, kakor je Vogrin, vé si v vsakem slučaji pomagati. Tudi Vogrin pride enkrat do samostalnosti, ako ne prej, saj potém, ko dojde na krmilo — druga vladina stranka!“

„To je vse prav, mama!“ odvrne odločno hči. „Ali Vogrinova samostalnost mi nič več ne pomaga, potém ko sem postala žena — Robertova, kakor zahtevajo oče od mene!“

„Tudi tú še ni vse do pičice določeno. Osebito zdaj se utegne marsikaj izpremeniti, ko odide Robert na vojsko. Bog vé, kaj se še zna vse prej zgoditi, nego pride on nazaj!“

Tako ste se še dolgo pogovarjali mati in hči. A pri tem ni mogla Olga zamolčati, da je bil Robert pri slovesu nekako izpremenjen. Trdil je sicer, da mora takoj k svojemu polku na Ogersko, ali po njegovem obnašanji dozdevalo se je vendar Olgi, kakor da še ni to zadnje slovó, ktero jemlje zdaj od nje. Zatorej je deklica vedno slutila, da ni bil prvi pot njegov na Ogersko k svojemu polku, temveč na Dunaj — k njenemu očetu. In ta strah in sum je Olga tudi danes razodela materi.

Temu mnenju je sevéda mati ugovarjala, češ da ona vse pretemno vidi. Tolažila jo je tudi s tem, da je njena zaroka z Robertom malo da ne že gotovo dotlej odložena, dokler ne pride on iz Bosne nazaj!

Zadnja materina izjava bila je Olgi najljubša. Nasmehnola se je zopet deklica, in videlo se jej je na lici, da si je pogovorom olajšala srce. To priliko pa porabi mati, da razvedri danes enkrat za vselej svojo hčer, ter reče:

„Valovi so se že ulegli. Zdaj bi bilo kaj prijetno voziti se po jezeru. Peljive se gledat, kje je bil Rihard óno noč onesrečil. Rada bi že videla isti pečini, kjer ga je bil neznani lopov sunol v vodo.“

To vabilo je Olgi kaj povšeči. In nekaj časa pozneje veslate že mati in hči v živahnem pogovoru proti Samotarskemu otoku in nasprot-

nemu obrežju. Veslájše po jezeru pa se je Olga milo ozirala tja gori na grič, kjer stoji bela hiša Vogrinova.

Že s prva ko je došla Olga v Poreče, imelo je to borno, a lično poslopje za deklico nekaj idylnega. Tudi danes so se jej vzbujali blaženi spomini pri tem pogledu. A to so bili spomini na oni veseli kresov večer in ono srečno noč, ko je spoznala prvič, da jo goreče ljubi — Vogrin!

A ne samo Olgino srce blažili so taki spomini, temveč tudi nekemu drugemu lajšali so trpljenje in žalost. In to je bil — naš ubogi Milko, ki je gledal edino le še v preteklosti svojo srečo!

Danes peti dan po svojej nezgodi bil je Vogrin prvokrat vstal. Le njegova trdna, močna natura bila ga je rešila. Oteklina je že jela četrti dan pojemati, in zdaj ni bilo nobene nevarnosti več. Tudi telesna moč se je že vračala v oslavljeni život. In danes popoldne poskusil je Vogrin prvokrat iti iz zaduhle, majhne sobice na prosto. Roko levico pa je imel dobro zavarovano, da se ni mogla ganoti, noséč jo v umetnej obvezi.

Opiraje se na mater šel je Milko na vzhodni kraj hiše, od koder se ponuja človeku krasen razgled na jezero in Poreče. Ondi se vsede na dolgo klop in naslanjajóč se na skladnico bukovih drv, gleda na villo gospoda Skenovskega, njegov vrt in gozdič. Ker pa je jezero na tem mestu jako široko, ni mogel s prostim očesom razločiti, ali je kdo Skenovskih na vrtu ali ne. Zatorej mu prinese mati daljnogled, in zdaj je videl Vogrin, kar mu je srce pozelelo.

Tam na obrežji stali ste dve ženski podobi. On je v njih spoznal Olgo in nje mater. Ravno ste stopali v čoln, ki ju naj ponese tja do nasprotnega obrežja.

A kakor ne izpusti bistrooki orel iz očij svojega plena, tako je zasledoval Vogrin znani čoln. Srce mu je jelo močnejše bítí. Kri po njegovih žilah se je hitreje pretakala, ko opazi, da se ziblje čoln proti ondotnemu obrežju. . . . Zdajci je ravno veslala Olga na onem mestu, kjer jej je bil on zadnjo osodepolno noč razodel svojo gorečo ljubezen! Blaženi spomini mu stopijo v dušo. Globok vzdihljej izvije se mu iz globočine žalujočega srca! A mati njegova, nevedé, zakaj vzdihuje njen Milko, izpregovori vprašajóč ga:

„Kaj ti je, Milko? Ali ti je slabo? Pojdi, pa greva zopet v postelj. Trga te li po roki, ali te boli glava, da se tako hudo poprijemlješ z desnico po čelu?!“

„Nič mi ni, mati! Le sveža sapa me je malo prevzela, ker že dolgo nisem bil na prostem,“ odgovori sin materi, zatajujóč svoje občutke, ki so se mu nehoté vzbujali v srci ter ga delali otožnega. Milko je nagnol glavo, podpirajóč jo z desnico. Tako je zakrival z dlanijo svetle solze, ki so mu kakor prozorni biseri kapale po bledem lici!

V tem trenutku se ga je polastila neskončna otožnost. Nemo je zrl pred se. Vse se mu je temnilo pred očmi. V njegovej duši pa so vstajale temne podobe njegovega osodepolnega življenja . . . Zavedel se je stoprav potem, ko ga je mati nagovorila rekóč mu:

„Milko, pojdi v postelj! Zakaj tako žediš in premišljuješ? Glej, tebi je slabo. Na celem životu trepečeš!“

Po teh besedah se zravna Vogrin zopet po konci. Milo in proseče pogleda svojo mater. Ta pogled pa je bil tako nežen, tako pomenljiv, da je izražal več nego céli govor, več kakor vse prošnje. V njem je brala mati vso tugo, ki pretresa dušo njenemu sinu. Po njem je razumela, da jo prosi Milko, naj mu dovoli, da še ostane nekaj časa na prostem.

Vogrin je hotel sevéda še dalje opazovati znani čoln na jezeru. Zatorej se ni mogel ločiti od svojega mesta na prostem. Ali ko je potem ozrši se na jezero mislil zopet ugledati čoln, ni ga bilo nikjer več videti. Zakrilo ga je košato drevje, ki je rastle na brdu in ob obrežji.

Olga pa je med tem priveslala do nevarnega mesta, kjer je bil onesrečil Rihard. Mati in hči si hitro ogledate ta osodepolni kraj. Nató se pa vsedete v mehko travo pod košato lipo, občudujóč krasne prizore, ki jih ponujajo Poreče in jezero tukajšnjim seljanom. Okoli njiju pa so brenčale pridne buče,le, frčali metulji, skakale kobilice, oglašali se črički: vse je bilo polno življenja v bujnej naravi. Kako pa tudi ne? Saj je bila tú cvetlica pri cvetlici, rožica pri rožici. Vsa livada bila je kakor najlepší cvetlični vrt, ki vabi ná-se žival kakor človeka. In rés, nekaj rajskega, nezapodadnega čutimo v svojem srci, stojéči sredi pisano-cvetóče ledine.

Tudi Olgino srce se ni moglo temu čudnemu uplivu in naravskeji milini ustavljeti. Brhko kakor srna skoči deklica na noge. Zdaj leta po metuljih, tam utrga lepo dišečo cvetlico, tu občuduje bučelo, ki nabira med za svojo družino, ondi pa skuša zaslediti črička, ki jej čudnoglasno udarja za uho s svojim cvrčenjem!

To je bila zopet ona srečna deklica, kakor smo Olgo s prva poznávali. Sredi cvetlic in njihovih majhnih prebivalcev in gostov pozabila je na vse težkoče in nezgode svojega mladega življenja. Čutila se je zopet srečno kakor nekdanj, radujóča se nad bujno naravo! V tej nedolžnej sreči prileti k svoji materi ter jej prinese šopek krasnih cvetlic.

„Glej, mama, kako lepe so te rožice in kako prijeten duh imajo!“

„Kje pa si nabrala tako hitro in toliko krasnih cvetlic, Olga?“ vpraša jo radovedno mati ter poduha podarjeni šopek.

„Kar tám-le pod onimi drevesi je vsa livada posuta s cvetličnimi biseri, in kaj krasen je nje pogled! Vstani, mama, in pojdive malo gori proti Dolam, da si ogledave to krasno-obrasteno brdo. Vidiš, mama,

tukaj je vse tako mirno in prijetno, vse tako ljubo in milo! Take idylnosti ne nahajamo v Porečah!“

Mati ustreže rada tej želji, vidč, da je Olga zopet živahna in vesela, kakor že dolgo ni bila. Obedve greste torej sredi po visokej travi, ne gledé na pot, ki je vodil od jezera v vas, in tú trgate nežne cvetlice.

Tako dospete nehoté blizu vasí, vsaka z velikim cvetličnim šopkom v roki. Sadno drevje, ki je rastle okoli vasi, ju še le ustavi. Zdaj se ozrete, in glej, krasen pogled se jima odpira na jezero in na gore, vzdigujóče se vzadi za Porečami.

„Ali ni to lep izgled, mama?“ vzklikne Olga vsa vesela.

„Prav lepo je tukaj,“ pritrjuje jej mati. „Nisem mislila, da bi bil od todí takov razgled na vse strani; zadnjič ko smo tukaj hodili, nismo sevéda tega prizora videli, ker je že bil mrak. Kakšna krasota se še le mora človeku razodevati tám-le na onem hribu, kjer smo netili kres!“

„Véš kaj, mama! Pojdive gori. Saj ni daleč. Mimogredé pa lahko pogledave, kaj dela Vogrinova mati, ako je domá. Saj ne prideve zopet tako hitro semkaj, staro ženo in Reziko pa bode gotovo razveselil najin pohod!“

Mati je bila, nič hudega slutč, s tem predlogom zadovoljna. Obedve se torej napotite skozi vas: proti Vogrinovej hiši, ki je stala na vzhodnej strani konec vasí. V vasi je bilo danes popoldne vse kakor mrtvo; vaščanje so bili na polji. Le tam pa tam se je prikazala kaka stara ženica, ki je varovala dom in otroke.

Polagoma dospévši do Vogrinove hiše, pogleda Olga same radovednosti skozi okno v izbo. Ali tu ne zagleda nikogar v sobi. Zatorej gre k vratom, a tudi ta so bila zaprta. Tedaj pa reče deklica malo nevoljna:

„Škoda, da ni nikogar domá. Rada bi bila z Vogrinovo materjo in sestro govorila.“

Med temi besedami pa pridete Olga in nje mati do hišnega opla na vzhodnej strani. A tú ju ustavi — čuden, nepričakovan prizor: Vogrin, bled kakor smrt, počiva v naročji svoje uboge matere!!

Ta pogled je pretresel Olgo do dna njene duše. Kri jej je zastala, srce nehala bíti, kolena so se šibila. In ko je pogledala Vogrinu v globoke solzne oči, strepetala je same bolesti in tuge na vsem životu ter padla svoje materj v naročje! . . . Tú se je razjokala potém kakor dete, če mu draga mati na smrtnej postelji leži. Ihtéla je kakor žena, ko jej polagajo v hladni grob ljubega moža. A kako bi tudi ne? Saj je videla, da so i njej pogubili in uničili — Vogrina, po katerem edino le njeno srce in duša hrepeni!

Smrtna tišina zavlada v našej družbi. Le globoki vzdihljeji so motili ta pomenljivi mir! . . . Tudi materama stopile so obilne solze v oči, in nobena ni mogla v prvih trenutkih tolažiti svojega otroka. Kakor zapira hud vihar sapo človeku, da ne more dihati, tako je srčna

tesnoba krčila prsi našim znancem, in njih tuga in žalost ni mogla dolgo najti niti duška ne olajšanja!

Prvi izmed vseh ohrabri se Vogrin. Premagujóč kolikor le mogoče svoje notranje boje, jame Olgo tolažiti — on, ki potrebuje sam največje tolažbe.

„Ne žalujte, gospica Olga! Opogumite se. Saj ni tako hudo, kakor se Vam dozdevlje. Rés, bil sem v smrtni nevarnosti, ali zdaj je ni več. In tudi roka bode menda le ozdravela.“

Te besede iz ust najdražjega bitja utešile so dekličino srce. Zdajci privzdigne Olga zopet glavo in pogleda Vogrina z objokanimi očmi. Ta pogled pa je izražal vso gorečnost njene ljubezni, a tudi strah in dvom v njuno bodočnost!

Olga je takoj, zapazivši Vogrina, slutila, da ga je v dvoboji smrtno ranil — baron Robert. Ali vendar je moral zdaj Milko vse natanko razložiti, kako je prišlo med obema do dvoboja, kje in kako sta se bila. Uzrok dvoboja bil je Olgi kakor góspé Skenovskeje celó razumljiv. A manj zapopadno pa je bilo obéma, kako se je dvoboj vršil. Nató je razložil Vogrin Robertove pogoje ter poudarjal krviželjno ravnanje in strast njegovo.

Vse to je bilo sevéda Olgi in njemu samemu dovolj jasno. Ali góspá Skenovska je pripisovala Vogrinovo nezgodo le nesrečnemu naključju, ki je nad obema enako vladalo v istih trenutkih. To pa je storila ona s tem namenom, da odvzame svojej hčeri strašni sum, kakor da je stregel baron Robert naravnóč Vogrinu po življenji!!

Olgina mati je na vso moč skušala vsestransko dokazati, da se ne more o baronu tako hudo misliti, kakor misli Vogrin. Čés njegovo početje je malo da ne opravičeno, saj ga je bil Vogrin sam prvi razžalil. „Robert je bil tedaj prisiljen,“ nadaljuje góspa, „očistiti svojo sramoto in rešiti čast sebi in svojim rojakom. Tudi njega bi bila lahko ista nezgoda zadela kakor Vas. In jaz véim, da bi Vam krivico delali, ko bi mi v tem slučaji tako sodili o Vas, góspod Vogrin, kakor Vi o baronu Robertu!“

A vsega tega ni Olgina mati toliko iz lastnega prepričanja govorila, kakor iz skrbi in ljubezni do svojega ubogega otroka. Uvidela je namreč, da ni upanja več, da bi se kdaj v zakonskem življenji združila Olga in Vogrin. Najmanj se pa more sedaj kaj takega misliti, ko je Vogrin brez stalne službe in povrh še v roko tako ranjen, da bode težko kdaj do dobra ozdravel. Zatorej si še ona bolj prizadevlje, da prepriča Olgo o pravičnem ravnanji Robertovem ter jej zatrè vsako misel, da Vogrin le zavoľjo nje trpi!

A danes so materine besede malo uplivalo do Olginega srca. Njena prva misel: baron Robert je hotel iz gole ljubosumnosti ugonobiti Vogrina,

utisnola se je tako globoko v njeno dušo, da se je ni mogla z lahka iznebiti. Zatorej je tudi hotela proti materi kar opravičevati Vogrinovo mnenje, a k temu ni bilo več tú priložnosti.

Prišel je ravno v tem trenutku dr. Sirknik pogledat k prijatelju. Lahko si mislimo, kako je on osupnol, zagledavši pri Vogrinovih Olgo in nje mater. Vse drugó bi si bil prej mislil, le tega prizora ne. Saj je on molčal o dvoboji, kakor se je bilo dogovorilo med boritelji. A glej, zdaj vedó tudi Skenovski o tej nesreči!

Dolgo so se še mudili naši gostje potém pri Vogrinu. Govorilo se je osobito o bodočej zasedbi Bosne in Hercegovine. Pri tem se je pa vzlásti poudarjalo, kakšno naključje, rekli bi božja kazen, je pozvala barona Roberta takoj drugi dan po dvoboji na vojsko! Tam bode imel dokaj prilike, skušati svojo moč in sekati roke svojim nasprotnikom! Ali vse to ni bilo Vogrinu nič novega. Zakaj dr. Sirknik je z zdravili vred donášal svojemu bolniku tudi dnevnih novostij, ki ga utegnejo zanimati.

Solnce se je že nagibalo proti zatonu in gore so jele žareti, ko se poslovijo gostje od našega rojaka. Vogrinova mati spremlja gospodo do jezera. Milko pa ostane sam na svojem mestu, žalostno gledajóč — za Olgo. A sreča mu ni naklonjena. Kmalu so mu zakrili drago bitje košati drevesni vrhovi. Tedaj se pa ohrabri, napne vse svoje moči ter gre tja na rob, od koder zopet vidi — drago mu deklico. Kakor da bi gledal Olgo danes zadnjikrat v življenji, tako nepremično zre zdaj za njo! — Žalostni pogledi v bodočnost in sedanost pa mu otemnjijo dušo in oči, telesna moč ga zapušča: — on se združi na tla ter omedli. . . .

Vsa prestrašena dramila je potém mati, prišedši nazaj, svojega Milka. Čudno se jej je zdelo, da ga ni našla na prejšnjem mestu. Ali vse si je vedela takoj tolmačiti, ko ga najde tam na robu — ležéčega v omedlevici. Milko se k sreči zopet hitro zavé. Nató ste ga pa spravili mati in sestra k potrebnemu počitku!

Pri belem dnevu še došli ste Olga in nje mati domú. Solnce je ravno pošiljalo zadnje žarke visokim gorskim vrhovom v slovó, ko pogleda Olga še enkrat tja na dom Vogrinov, a potém stopi v villo.

Mnogo so imeli nocój govoriti Skenovski med sebjó. Rihard se je kar zavzel, ko mu je mati Vogrinovo nezgodo v dvoboji z Robertom nanzanila. Vse dogodke in uzroke morala mu je natanko zdaj Olga, zdaj mati opisovati. Tudi predmet večernemu pogovoru bila sta le baron Robert in Vogrin. Mati se je sevéda i zdaj trudila, svojima otrokoma dokazati, da je Robert le prisiljeno in celó opravičeno ravnal. S prva je bilo Olgi kakor Rihardu materino dokazovanje neverjetno. Ali slednjič sta morala vendar obadva priznati, da ni bilo Robertovo početje in ravnanje v dvoboji — hudobnega in zločinskega namena!

Tako se je dala napósled vendar Olga navidezno pregovoriti, ali v svojem srci ni bila prepričana o materinih besedah. Kako pa tudi? Saj je poznala Robertovo neizbrisljivo sovraštvo do Vogrina in strastno ljubosumnost njegovo. Na misel jej je prihajal zadnji pogovor Robertov z njo tam v gozdiči. Njegovi rezki glasovi doneli so jej zdaj na uho kakor še nikdar prej. Stoprav nocój razumela je njegovih temnih besed strašni pomen!

Pozno je že bilo v noči, ko se spravijo Skenovski k počitku. Vse v hiši je že mirno spavalo, le v Olginej spalnici gorela je še luč. Deklica in nje mati niste mogli po tem vihnem dnevu najti zaželenega mirú. Govorjenjem in čitanjem ste si preganjali žale spomine in tešili razburjeno sree. Kazalo na uri se je že pomikalo proti polnoči. Ravno pa je hotela Olga upihnoti luč, kar nekdo na hišnem zvonci močno pozvoíí.

„Jezus Marija, mama, kaj je to?“ vzklikne Olga vsa prestrašena. „Nekdo je pozvonil, ali si slišala?“

Obédve poslušate molčé, še dihati si skoro ne upate. Zdaj zazvoni v drugo.

„Moj Bog, kaj je to?“ vzdihuje Olga. „Gotovo je došlo kako žalostno poročilo od koga tukaj, morda celó od dr. Sirnika!“

In pri teh besedah stopi deklici mrzel pot po obrazu. Huda misel se jej rodi v glavi in strašna slutnja prešine njeno sree. Ona trepeče kakor šiba na vodi: Pred sebjó gleda v meglenej podobi — Vogrina mrtvega! . . . V svojej razburjenej domišljiji ménila je uboga deklica, da se jim tako pozno v noči poroča le smrt — nesrečnega prijatelja!

A predno naznani to slutnjo svojeje, tudi prestrašeneje materi, zazvoni v tretje. Mati skoči zdaj po konci, odprè okno in zakliče vèn v temno noč: „Kdo je?“

Trepetaje pričakujete hči in mati odgovora, kar se oglasí moški glas: „Na gospó Skenovsko došel je nujen telegram z Dunnaja!“

To naznanilo delalo je razen utis na Olgo in mater. Deklici se je sree pomirilo in hipoma zadušila strašna slutnja o Vogrinovej smrti. A grozne misli pa so vstajale v duši gospé Skenovske. Trepetala je v svojem srci za dragega moža in skrbnega očeta svojih otrok!!

Kakor zbegana zavije se hipoma v nočno haljo in stopi sama v pritličje do vrat, da sprejme brzovjavno poročilo. Vsa bleda in preplašena bere nekaj trenutkov pozneje vpričo svoje hčere telegram, ki se je takó-le glasil:

„Nujna potreba, da prideš z otrokoma vred z jutrajšnjim hitrim vlakom k meni domú.

Tvoj

Skenovski.“

Kakor grom iz jasnega neba, udarile so te besede na Olgo in mater. Obédve ste premišljali potém mnogo o uzroku tega poročila. Olga je trdila, da je baron Robert na Dunaji, in baš on je pouzročil to njihovo odpotovanje. A mati je mislila vsa v skrbéh, da je njen soprog nena-doma smrtno zbolel. Vsaka si je pa po svojem slikala razne slučaje in nasledke, ki nastanejo, ako se ta ali ona slutnja uresniči. Konec vsemu pa je vendar le bil sklep, da odpotujejo jutre v torek s hitrim vlakom od tod. Ali kaj jih pričakuje domá, to je zakrivalo temno, neprozorno zagrinjalo !!

Verjetno je sevéda, da ste Olga in nje mati še zdaj manj mogli počivati nego prej. Jeli ste torej pripravljati za odhod, kar je bilo potreba. Stoprav zjutraj, ko se je začelo daniti, zatisnoli ste svoje trudne oči. Ali zlati žarki juternega solнца so ju danes prehitro vzbudili iz blagodejnega spanja!

Žalosten je bil ta dan za Olgo. Še posloviti se ni mogla od Vogrina. Zakaj že predpoldnem je bil došel vlak, ki jo je odnesel iz toli priljubljenega kraja. Le po dr. Sirkniku so sporočili Vogrinu najsrénejše pozdrave v slovó. Vzlasti pa mu je Olga želela, naj ostane srečen in hitro ozdravi!

(Dalje pride.)

Epiške indske pripovedke in pravljice.

Priobčuje *K. Glaser.*

VIII.

Sukanja.

Velikega puščavnika Bharguja sin Čjavana delal je pokoro na obrežji lepe reke Narmade. Stal je mirno kakor steber, da so mravlje napravile mravljišče, ki mu je segalo do glave.

Enkrat pride v ta kraj vladar Sarjati z lepo hčerko Sukanjo in z velikim spremstvom. Njene spremljevalke so se razkropile po livadi, da bi zbirale cvetke, Sukanja pa se približa Čjavanovemu hribčeku. Ko puščavnik krasotico zapazi, stori se mu milo pri sreč; kliče jo k sebi. Ona pa zapazi samo mravljišče, in na vrhu pa dvoje očij. V otročje nevednosti in porednosti mu jih s trnom iztakne.

Razljučen pošlje puščavnik kugo v Sarjatijevo vojsko. Takoj se je reklo, da se je moralo Bhargujevemu sinu kaj žalega pripetiti; kajti on je poslal to kazen. HčERICA očetu izpové, kar je storila. Puščavnik je zahteval Sukanjo v zadostilo. S tem je vladar potolažil puščavnika in se mirno vrnil domú.

Enkrat jo zagledata vedno mlada Ačvina.¹ Ta se jej čudita, da ljubi takega starca; naj vzame rajši enega izmed njiju. Ona pa reče: „Zadovoljna sem s svojim možem, nikarta dvomiti o mojej poštenosti.“ Ačvina pa odvrneta: „Če ti je prav, hočeva tvojega moža pomladiti, kakor sva midva, potem pa voli.“ Sukanja poroča to svojemu možu; ta je zadovoljen s predlogom.

Nebeška zdravnika jej naročita, naj pelje Čjavana v vodo. V kratkem času se prijavijo trije krasni mladenči, enako oblečeni, enako odičeni.

Ko jih ogleduje Sukanja, voli takoj svojega moža. Mladi mož, želó vesel reče Ačvinoma: „Ker sta me tako pomladila, Vama hočem to izposlovati, da bosta tudi vidva smela soma² piti kljubu temu, da se Indra protivi.“

Vesela se podasta Ačvina v nebo, Sukanja in Čjavana pa tudi živita srečno na zemlji. Ko Sarjati to sliši, pride ju obiskavat in je bil prijazno sprejet.

Drugi dan hoteli so bogovom darovati v zahvalo za njihovo srečo, Indra pa se protivi, ker nista neki Ačvina vredna te božje pijače, in žuga z bliskom in gromom; Čjavana se mu pa v zobe smeji. Jezen dá Indra iz daritvenega ognja nastati velikega orjaka Mada = strast s strašnim obrazom. Čeljusti so se mu raztegovale od zemlje do nebes in kazale celó groma ostrih zob; posebno so se odlikovali štirje zobje, ki so bili vsak sto mil dolgi. Roke so bile enake goram, oči solncu in mesecu, jezik pa streli; celó Indra samega hotela je ta pošast požreti. V tem strahu je Indra dovolil, da smeta Ačvina uživati soma. Vsled tega je pošast — strast — začela pojemat, in bog je razdelil njeno bistvo v pitje, v žene, v lov in igro.

Čjavana in Sukanja sta pa srečno živela še mnogo let!

¹ Ačvin 1) adj. mnogo konjev imajoč, iz konjev obstoječ; 2) subst. navadno dual: ačvinau, bogova ki vodita solčne konje; že v najstarejši dobi (vedske) imenujeta se zdravnika bogov; Aditi ali Saranju je njuna mati; ona vedno spremljata Indra. Petersb. Wörterb. I. 530.

² Soma znači rastlino *Sarcostemma acidum* in tudi sok, ki se iz nje iztisne; ta sok je belkast in kisel in se je daroval bogovom; staroeranski haoma; nahaja se v eranskih deželah Gilán Mazenderan, Široan in Jezd; Eranci deblo posušé, zmanejo in z vodo polijejo; to pijačo pije zaotar, ko yacna recituje. Petersb. Wörterb. VII. 1022; Justi Zendsprache 313; Spiegel Avestaübers. II. 73.

Bosenske zanovétke.

Spisal *Rajko Perušek.*

XVI.

Ulice sarajevske so v onih predelih, kjer stanujejo Turci, čeli dan skoro mrtve. Redkokdaj vidiš človeka, vse je mirno, samo tu pa tam sliši se petje iz krepkega dekliškega grla. Radovedno se ustaviš, glas čuješ, ali lica nikjer ne zagledaš. Kadkad pomoli umazano dete glavo skozi vrata, kedar čuje tvrde stopinje tujca, pa se brzo zopet skrije. Samo ob petkih je življenje nekoliko živahnješe. Ta dan se svečano oblečeni momci skitajo po ulicah in ašikujejo; v torkih pa švigajo cele hrpe žen po stranskih ulicah v pohode. Toliko živahnješe pa je na čaršiji. Ker so ulice na čaršiji vrlo tesne, in ker je ob tržnih dneh promet prilično velik, dogodi se često, da ni moči skozi nekatere ulice prodreti. Tu se redajo cele karavane konj, ki so z drvi, čumurom (ogljevjem), senom in drugimi stvarmi natovorjeni. Posebno konji s senom natovorjeni prikazujejo se, kakor žive senene kopice, ker se od konja ne vidi drugo kot glava in rep. Ako si se v enej ulici srečno izmotal iz dolge vrste teh tovarov in zbežiš v postransko ulico, kar se ti zakadi nasproti čreda ovac ali koz. Ali ne samo natovorjeni konji in drobnica te smetajo v hodu, tudi med ljudmi si moraš s pomočjo krepkih komolcev odpirati pot. Ako se ne bojiš, da tudi ti dobiš ktero v rebra, in da ti z ogljem ali pa z moko natovorjeni konj ali človek ne pobarva v raznih bojah obleke, podaj se v ta kalabaluk (gnečo, kaos), in ne bode ti žal; zakaj tú moreš najbolje spoznavati život sarajevski.

Vpitje je toliko, da samega sebe ne čuješ. Ako so trgovci flegmatični in ne napejajo prsij v pohvalo svoje robe, preskrbé ta posel prodajalci živeža. V vseh mogočih glasovih od soprana malega dečaka do globokega basa gušastega moža priporoča se kruh, sadje, mesó itd. Vsak skuša preupiti drugega. Tam sedi eden, ki ima pred seboj na deski hlebce. Kar zareglja:

„Trijest parâ simiti taze, trijest parâ simiti taze—e, (za 30 par [6 kr.] svež kruh).

Drugi zopet: Jako iz peći, jako iz peći (ravnokar iz peći). — Bjelije, bjelije, bjelije—e (bel kruh). — Tri krajcare od pô groša, tri krajcare od pô groša—a.“ Ta zadnji počne z visokim glasom, a na konci besede „groša“, spusti glas a kar od soprana do globokega basa.

Tam zopet nosi črnomanjast Arnavt v einastej posodi, pod ktero je na železnej pričvrščenej ploči žrjavica, nekako iz različnih zelišč napravljeno pijačo, in vpije: „ajnar“, pa za vsako slovko potrebuje par sekund, ali pa brzo „salep, salep, salep“. Tretji izgovarja namesto:

vruće (vroče), ker mu arnavtski jezik ne dopušča *u* in *é* izgovarjati, „vrúki, vrúki, vrúki“; po letu trča skozi ulice in prodaje limonado vičoč: „ledeno, ledeno—o!“ — Nekoliko korakov dalje prodaje se sadje in zelenjad, a tu zopet vsak na pretege hvali svojo robo:

„Pulja oka groždja, pulja oka groždja!“ (pulja je neki denar), in kakor da je posebno priporočilo robe, da je ima samo malo še, vpije: „Još malo krušaka, još malo lukavine, skoro će nestat' (skoro ne bo nič več) itd. — Nekteri hvalijo kar v granesih in prispodobah robo in jo ponujajo.

Telali (ausrufer) letajo po ulicah in ponujajo stare stvari in vedno upijejo, kolika je ponudba. To je navadni način licitacije.

Glava nam je polna te vike in graje in mi se uklonimo iz Alvadžiluka, tako se zove ta del čaršije, v postranske ulice. Ali i tú je v nekterih grozen ropot. Kar dve ulici ste polni kotlarjev, kovačev itd. Tu se razvèn domačega in poljskega orodja izdelujejo tudi prav lepe posode. Take so „ibriki“ i „džugumi“, t. j. posode s širokim trebuhom, tankim, dolgim vratom in šiljastim pokrivačem; „table“ ali „tepsije“, ktere služijo kot sklede, krožniki in kot tase, tasići, t. j. šalice in drugo posodje. Vse to se napravlja iz bakra, koji se pocina ter dosta lepo in okusno cizeluje. Glinasta posoda, koja ina isti oblik kot bakrena, je ali zeleno glazovana, ali pa je nalik terracotti, rudeče ali pa rujavo pisana, ter se zove „testija“. Lesene posode so take, kakoršne so naše. — Iz medi napravljajo mlinove za kavo, zvonce, čirake (svečnjake), tesrije (tezge, vage) itd.

Pustimo kazandžije (kotlarje), pa si poglejmo preko pota mirni del čaršije, kjer imajo ostali rokodelci svoje delavnice. V nekterih ulicah so sami terzije (krojači). Čudiš se ogromnemu železu z dolgim tudi železnim držajem, s katerim obleko lika. Tú izdelujejo ti umetniki čakšire, t. j. hlače, ktere so do kolena kakor vreča, pod kolenom pa se tesno primejo meč, in preko obeh gležnjev visita dva uha. Na mečah se pripenjajo hlačnice z zaponci (haftel); kot ures (kinč) služijo često veliki sreberni gumbi. Šev in okrajki so obrobljeni s strakovi po palec širokimi. Nad srajco nosijo „dječermo“ (telovnik), koja se zakopčava z nebrojnimi okroglimi gumbi; potém oblečejo „anterijo“ od pisane tkanine, koja je na prsih otvorjena in ktera ima tesne, na zapestku preklane rokave, koji se morejo zopet z gumbi zapenjati. Na to pride „fermen“, nekakov telovnik brez rokavov in gumbov in napósled „gunj“ t. j. jopič z rokavi ali tudi brez gumbov. Ako je komu mraz, obleče še izpod fermeña „dólamo“, koja gre do kolen ter je od zadaj v gube nabrana. Konečno še nosijo „džube“ t. j. plašč brez gumbov. — Razume se, da ne nosé vedno vseh teh oblačil. Po letu na pr. imajo mladi ljudje samo srajco od najfineše tančice, dječermo in gunj ali pa fermen, starejši in odličnejši obično tudi anterijo,

Po zimi nosijo imovitejši džube ali pa „čurak“ t. j. s kožuhovino podšit plašč, siromašnejši pa od grobega sukna narejen „binjiš“ t. j. plašč s kapuce.

Vsa ta oblačila so od sukna in razvèn plaščev često bogato s trakovi obšita ali pa zlatom izvezena. Najbolj se jim dopadajo zelena, modra, rudeča, vijolčasta, tudi oranžasta ali pa belosiva barva. Pismeni Turci nosijo namesto čakšir široke, tudi izpod kolen meč se ne prijemljóče „šalvare“. Po zimi nosijo mnogi moški in ženske nekaki jopič, ki je z volno podšit ter se imenuje „hrka“.

Ne daleč od krojačev namestile so se pazar-bule, koje svoja ročna dela prodavajo. Tú so krasno izvezene „čevrme“ (rute), lepo pisane „čarape“ (nogavice), jagluki (robc) in druga oblačila. Tú ni nikake vike in galame, tú se tiho pazari.

Ženske in deca nosijo široke v mnoge gube nabrane hlače, koje se zovejo „dimlije“. Te dimlije se pripenjajo izpod kolena, ali tako da gube vse do gležnja segajo. Dimlije so prav žive barve, ali pa pisane in sicer iz tkanine ali pa iz svile. Nad srajco iz skoro prozorne tančice nosijo z zlatimi trakovi in gajtani (schnur) obšite, na prsih otvorjene telovnike iz svile, tkanine, sukna ali baršuna, koji se pod prsimi zakopčavajo. Imenujejo se „jeleki“ ali „ječerme“.

Ali čisto drugače izgledajo žene, kedar stopijo na ulico. Obraz izpod očij in prsi pokriva jim bela „avli-marama“ (pajčolan). Potém odenejo dolg plašč („feredža“) od zelene, temnomodre ali pa črne barve, kateri je na prsih otvorjen in koji ima na hrbtu okrogel ali pa četverooglat, preko celega hrbta viséc šestokrat lepo izvezen kolar. Na glavo pa denejo beli „jašmak“ t. j. vel od tkanine, koji jim po hrbtu visi in je na glavi tako pripet, da kakor streha pokriva oči. Tako se jej ne vidi nič v obraz, le kedar glavo privzdigne, da sama pred seboj stoječe stvari vidi, zablisne se par očes, koja se pa zopet brzo v tla upró. Tudi kratke kožuhe nosijo po zimi. Rok kakor obraza ne smejo nositi odkritih, zato jih devajo v žepove, koji so spredaj na feredži. To je staroturska noša. Bolj fashionable dame, ktere bi pa lahko na prstih ene roke seštel, oblačijo se po carigradskej modi. Feredža je po letu iz živobarvnega orleana, po zimi sukna ter ima isto tako dolg, spodaj okroglo prikrojen kolar. Obraz in glavo pokrivajo s tankim batistom brez vela. Dosta smešno je gledati, kako te „pokondirane tikve“ z belimi pletenimi rokavicami nosé solnčnike, tudi kedar je nebó oblačno in niti enega solnčnega žarka videti ni. Dekleta neomožena ne pokrivajo obraza in ne nosijo feredže, temveč ogrinjajo preko glave veliko ruto (kopreno).

Ne daleč izloženi so na prodaj fesovi, koje nosi vsak Bosnjak, bil moškega ali ženskega spola. Moški, koji si glave brijejo, nosijo pod fesom po letu belo tanko čepico, po zimi pa čepico iz klobučine. Okoli

glave pa ovijejo „čalmo“ ali „saruk“, ponajveč bel z rujavimi pegami; čisto bel saruk (ahmedijo) nosijo hodže; zelen saruk okoli turbana imajo derviši; mladenčiči in činovniki pokrivajo se samo s fesom brez saruka. Fesovi ženski so često z zlatom izvezeni in z novci in cveticami, svežimi ali pa umetnimi izkičeni.

Podajmo se sedaj v drugo ulico, kjer obrtniki svoje proizvode iz usnja nudijo. Tu se ti napravljajo sedla, uzde, torbe, kese (mošnje), jermena, shranišča za čibuke, kandžije pletene (gajžlje) itd.

Okoli boka ovija se Turčin pisanim pasom. Kedar je na potu, pa še opaše po jedno ped širok bensilah t. j. usnat pas, v katerem nosi male puške, mašico (t. j. klešče za ogenj) z lepo izdelanim držkom in druge malenkosti. Žene nosijo po tri palce široke izvezene pasove s srebrnimi zaponami.

Tú se izdelujejo tudi različna obuvala. Dekleta in manjši dečki nosijo „nalune“, katere sem že opisal. Starejši moški nosé „firale“, t. j. spredaj šiljaste, a od zadaj péto okrožujúče, šivane pantofle od rudečega usnja, z ogromnim podplatom brez péte. Imenujejo se pa „kapaklije“, ako imajo spredaj polkrogli kos usnja, s katerim se na nogo potegnejo. Mnogi nosé tudi „mestve“; to so nekake usnjate nogavice, katere se ob notranjem gležnji zakopčavajo. Po zimi imajo na isti način napravljene škornje z visokimi golenicami (štebali) od usnja ali pa od klobučine. Tudi žene nosijo domá „firale“ često zlatom izvezene, koje se imenujejo „teluke“, na ulici pa žolte škornje (ženske čišme) sevéda brez péte, ali pa mestve in „papuče“ od iste boje. Finejši Turci nosijo mestve in „čifte kundure“, nalik našim čevljem, katere pako skidajo, kedar stopijo v sobo.

Kaj pa tam visi? Za božjo voljo, saj Turci menda ne noré kakor mi v pokladah (predpustu); zató so preveč trezni in ozbiljni, da bi se šemili z obrazino (krinko, krabuljo)! To ne, ali žene njihove, kedar na konjih potujejo (sevéda sedéč kakor moški in naravski da vedno v moškem spremstvu), privežejo si te črne obrazine pred lice, da bolje vidijo, a njih obraza da nobeden ne vidi. Sirote, po letu jim mora biti strašno vroče, kedar so tako zamotane kakor metulji v ličinkah!

Pustiva sedaj čaršijo, saj druge prodajalnice naju ne zanimajo, in pogledjva, dragi čitatelj, v bezistan, ako te je volja. — V tem ogromnem, po požaru samo pritličnem poslopji prodavajo jahudije (židovi) in Turci različno robo. Tú se ti prodavajo razvèn sukna, tkanin in drugih za obleko potrebnih stvari, tudi vse vrste lišpavega blaga. Tú so ti na prodaj parfumerijski predmeti, posebno priljubljeno „djul-olje“ (rožičasto olje), belila in rumenila, s kojimi si mažejo obraz, boje (barve), s kojimi si barvajo nohte in dlani, pa obrvi (kna in surma); umetne cvetlice, s katerimi si Bosnjakinje fesove kitijo, „džerdani“ (ovratnice) od dukatov,

biserov, koralov itd.; filigran-dela sreberna, kakor smodkovniki (cigar-spitze), tobačnice, gumbi, broši, zaponei, uhani, prstani, noževi s krasnim, srebrom in biseri vloženim držkom od kosti, čibuki, drobnine iz čelibara (jantara) in tisoč drugih stvari, izmed katerih so še posebno spomina vredne krasno izvezene „marame“ (rute) žepne in ovratne, duvan-kese (mošnje za tobak), zlatom izvezene papuče, čilimi (sagovi, teppiche), leseni noži, vilice in kašike s srebrnimi arabeskami vložene, zlati konci, ktere vpletajo Turkinje v kratko strižene lase, zlati in srebrni trakovi itd.

Ele brate, sedaj sva se nagledala vseh teh krasot; kupiva si kak predmet kot uspomeno in podajva se iz temnih hodnikov zopet na ulico in domú, da razgledava še enkrat stvari kupljene za naše mile, predno jih odpošljeva domú!

(Dalje pride.)

Slovinci in Hrvatje v borbi radi investiture.

Spisal J. Steklasa

V ono silno borbo radi investiture, ktero je začel nemški cesar Henrik IV. s papežem Gregorjem VII., bile so zapletene vse nemškeje državi sosedne zemlje. Tako se tudi hrvatski kralj Dimitar Zvonimir ni mogel izognoti, da se ne vplete če tudi le prisiljen v to borbo s svojimi bližnjimi sosedi Slovinci, ki so bili takrat zjedinjeni po vojvodini Korotanskej z nemško državo. Predno pa o samej tej borbi izpregovorimo, moramo se ozreti na tedanje politično stanje Nemčije in sosednih jej dežel.

Ko je kralj Dimitar Zvonimir sedel na hrvatski prestol (l. 1076. dne 8. okt.), povzdignol se je papež Gregor VII. na vrhunec svoje slave in moči. Nemški cesar Henrik IV., največji protivnik rimskemu dvoru radi investiture, bil je pa vsled prokletstva in izobčenja crkvenega hudo ponižan. Zatorej so nemški knezi na državnem zboru v Triburu l. 1076. sklenoli, da bodo Henrika IV. odstranili s prestola, če se ne reši v enem letu crkvenega prokletstva in se s papežem ne pomiri. Ponižanemu cesarju, zapuščenemu od célega sveta ni preostalo nič drugega nego pomiriti se s papežem Gregorjem VII. Koncem prosinca l. 1077. podá se cesar s svojo tužno soprogo črez Alpe ter pride pred papeža v gradu Canossi na Italijanskem. Tukaj mu naloži papež težko pokoro, ktero je cesar opravil, a potém se pomiri z najvišjim poglavarjem crkvenim, ta ga pa odveže prokletstva, s katerim ga je bil kaznil poprej.

Težka in po mnenji papeževih neprijateljev za cesarja sramotna pokora, ktero je moral Henrik IV. storiti, vzbudi veliko nezadovoljstvo med mnogimi velikaši nemškimi in italijanskimi. Eni so kralju očitali,

da se je pred papežem preveč ponižal, drugi pa so ga obžalovali kot mučenika ter prestopili vsled tega na njegovo stran. Na ta način ohrabren preklical je Henrik IV. vse, kar je bil v sili papežu v Canossi obljubil. Ko so pa to zvedeli nemški knezi, zbrali so se v velikej množini v skupščino ter si izvolili novega kralja, po imenu Rudolfa švabskega, dne 15. marca l. 1077. Vsled tega se je drugikrat vsa srednja Evropa in Italija razdelila na dva velika tabora, od katerih si je zopet vsak iskal zaveznika. Eni so podpirali z vso silo novoizbranega kralja Rudolfa, drugi pa so ostali verni Henriku IV. Okoli Henrika so se zbrala večjidel državna mesta in duhovništvo, nezadovoljno z reformami papeževimi.

Za Slovence in Hrvate bilo je sevéda od neposrednega upliva, na katero stran so se njihovi glavarji obrnoli. Za hrvatskega kralja Zvonimira vémo, da se je obvezal že pri svojem kronanju dne 8. oktobra l. 1076. poslancu papeževemu, da hoče ostati veren privrženec svetej stolici, a vladarji v sosednih slovenskih pokrajinah bili pa so odločni pristaši Henrikovi. Zakaj le té bil je Henrik IV. zá-se pridobil večjidel s podeljevanjem dežel in posestev. Med prvimi in najmogočnejšimi privrženci cesarjevimi bili so v slovenskih pokrajinah: Luitold koroški iz roda Eppensteinskega (1076—1090). Ta rod je v drugič zasedel vojvodski stol koroški l. 1073. Poprejšnji vojvoda švabski Berthold (l. 1061.) bil je samo po imenu vojvoda koroški, kakor tudi njegov prednik Konrad III., ker jih proti Markvardu Eppensteinu ni mogel braniti niti Henrik IV. niti mati njegova Neža. Zategadel je zapustil Berthold l. 1073. dvor Henrikov, a ta pa je na bamberskem zboru (l. 1073) Koroško podelil Markvardu Eppensteinu, svojemu sorodniku. Razvèn bratov koroškega vojvode Henrika, ki je dobil Istro takrat, ko brat mu Koroško (l. 1076.), Hermana in Ulrika, ki je bil najpoprej opat v Sv. Galu v Švajcarskej, a kasneje (l. 1085) patrijarh oglejski, podpirali so kralja tudi še Valdo, grof v Runi, Starkhand, grof na Savini, in njegovi štiri bratje: Burkhard, grof v Mosburgu, Günther in Berthold krški škof, ter Poppo, grof v Celsahu, na dalje Adalbert, grof v Ortenburgu, Luitold in bratje iz Triblja. Tedaj gospodarji današnje Koroške, Štajerske, Kranjske, Istrije in Furlanske podpirali so Henrika IV.

Naravna je posledica, da se je moral hrvatski kralj Zvonimir, čeravno sicer miroljubiv vladar, zaplesti v boj s svojimi najbližjimi sosedi, ki so vsi složno podpirali svojega vrhovnega gospodarja Henrika IV. Dimitar Zvonimir pa je tudi uvidel nevarnost, ki mu je zapretila od sosedne Koroške, kjer so bili protivniki papeštva dosta jaki ter so tudi že morda snovali osnove, kako bi si osvojili sosedno Hrvatsko, glavno prijateljico Gregorja VII. Zatorej je činil kralj Zvonimir podaritve. V darilnem pismu, po katerem je l. 1078. obdaril nadškofijsko cerkev sv. Dujma v Spletu z župo cetinsko, navaja on sledeči razlog tej svojej daritvi: „To

sem zató storil, da Bog in Gospod naš Jezus Kristus in slavna mu mati in devica, tudi sv. Peter in bl. Dujam podelé zemljam sile in pobeo proti osnovam vseh sovražnikov in da izprosé v nebesih pri vrhovnem sodniku oprošćenje grehov ter podelé slavo“. Zraven tega hvali in slavi Boga, da je mogel mirno sedeti na kraljevskem prestolu.

Ali kralju Zvonimiru ni bilo usojeno, da dolgo miruje. Posle neodločne bitke pri Melrichstadtu (7. avg. l. 1078.) začel je papež Gregor VII. tajno podpirati kralja Rudolfa proti cesarju Henriku IV. V to ime nagovarjal je svoje privržnike, naj pristopijo v pomoč Rudolfu švabskemu. Tudi v Hrvatsko pošlje na dvor svojega zaveznika Dimitra Zvonimira poslanika svojega kardinala Petra, ki je spremljal kralja in kraljico Lepo s sinom njenim Radovanom po Dalmaciji ter ga nahajamo z nadškofom Lovrencem zdaj v Solinu zdaj v Šibeniku. Sicer se posebej ne spominja nikjer uzrok temu poslanstvu, vendar pa se more lahko razumevati povod, če se dogodjaji tega časa bolj na tanko razmotrujejo.

Papež Gregor VII. se je namreč trudil, da pridobi vse vladarje okoli nemške države na svojo stran, ker je uvidel, da bi mogel samo na tak način nadvladati oholega cesarja Henrika IV. Posebno važni ste bili državi Češka in Ogerska, do zdaj obe podpornici cesarju nemškemu. Na Ogerskem je po smrti Gejze (15. apr. l. 1077.), ki se je oslanjal na iztočno rimsko državo, od ktere je dobil tudi krono, prevzel vlado mlajši brat njegov Ladislav I., svak Zvonimirov. On je precej poslal poslanstvo v Rim, po katerem je papežu objavil svoj nastop na prestol ogerski. Gregor VII. si ni več prisvajal vrhovništva nad ogersko državo, a vendar ni smatral tega poslanstva dovoljnim ter je zahteval, da kralj Ladislav I. po drugem dostojnem poslanstvu bolj jasno izrazi svoje čuvstvo in dolžno privrženost apostolskeji stolici. Ko se pa kralj Ladislav I. na ta papežev poziv ni oglasil, ker se menda vendar ni hotel zameriti cesarju Henriku IV. radi svojega svaka Salamona, pretendenta za ogerski prestol, čeravno je bil poprej o duhovih l. 1078. poslal neko poslanstvo h kralju Rudolfu: oglasil se je zopet papež Gregor VII. sam s pismom, v katerem hvali Ladislavovo vernost ter ga poziva, naj vendar le pošlje svoje poslanca v Rim. Tudi češki kralj Vratislav II. poprosi papeža, da mu pošlje poslanca, s katerim bi se mogel zopet dogovoriti s sv. stolico, s katero ni občil že štiri leta. Ali v pismu od 2. jan. l. 1080. toži se papež na Vratislava II., da je z njim nezadovoljen, ker vedno podpira njegovega sovražnika Henrika IV. Oponaša mu, zakaj občuje z izobčenim, ter mu odbije prošnjo o dozvoli slovenščine v crkvi; vendar pa obeta, da bode v kratkem poslal sposobne ljudi, ki bodo gledali, da poravnajo vse neugodne odnošaje med njima.

Ali papež ni med tem uspel niti v Ogerskeji niti v Češkeji s svojim poslanstvom. Toliko bolj srečen pa je bil v Hrvatskeji, kjer mu je kralj

Zvonimir ostal zvest privrženec. Papežev poslanec, o katerem je bilo zgoraj omenjeno, ni imel tukaj nobenih težav, kajti kralj hrvatski je že po svoji prisegi moral podpirati papeža. Zraven tega pa je bila to tudi državna korist, kajti samo kot privrženec papežev mogel je ostati Zvonimir samostalen. Gregor VII. se je trudil celi čas svojega vladanja, da se manjše države vzdreže proti nasilju in centralizaciji nemške, ki je zagrozila osobito v tej borbi s crkvijo, odstraniti vse slobodne države. Trudil se je Gregor VII. kot izvrsten državnik zbrati okoli sebe vse manjše vladarje ter z njihovo pomočjo braniti svoj prestol, pa tudi njihovo lastno samostalnost proti nemškemu nasilju. Poslanci tega znamenitega papeža nahajali so se po vseh evropskih dvorih ter se trudili za njegove ideje. Benečanski dožd Domenico Silvio, ki je dozdej podpiral Henrika IV., prestopi nagovorjen in opominjan po pismih in poslancih papeževih na njegovo stran. Boleslav II. Smeli, ki je vsled srečnih vojsk obnovil nekdanjo moč poljsko, zveže se s papežem ter mu l. 1075. pošlje darov, a papež mu piše prijazno pismo. Boleslav se dá na to tistega leta kronati v Krakovu za poljskega kralja. Pri rimskem papeži iskal je pomoči in obrambe tudi kijevski knez Izjaslav, ko je bil pobegnol v Poljsko pred poločkim knezom Vseslavom, ter poslal v Rim svojega sina in obečal, da se hoče sv. stolici pokoriti. Tudi z danskim kraljem Svenom zasnoval je Gregor VII. prijateljske odnošaje. Povsod vidimo tedaj, kako se je širil papežev upliv in njegova velika ideja o slobodi cerkve in narodov. Da on ni mogel sam prodreti s svojimi velikimi osnovami, to so bile krive prevelike zapreke, katerih večkrat tudi najduhovitejši in najodvaznejši ljudje ne morejo premagati. Ali kar ni mogel on urediti, to so dovršili njegovi nasledniki.

Najvažnejše sevéda bile so v tej borbi med papežem in nemškim cesarjem države česka, ogerska in hrvatska; ali samo na poslednjo se je mogel Gregor VII. popolnoma oslanjati, dočim so bile druge nestalne. Poslanik, kterege je bil papež poslal v Hrvatsko, moral se je dogovarjati s kraljem Zvonimirom, kaj bi se dalo v tedanjih okoliščinah proti papeževim sovražnikom storiti. Hrvatska se je morala pripravljati na boj. Kralj sam prosi Boga, da podeli zemljam njegovim sile in zmage proti osnovam vseh neprijateljev, in teh je bilo dosta ob mejah njegove države. Dà celó v Hrvatskeji samej ni prave sloge, kajti plemstvo je bilo proti vsakej vojski. Zavoljo preslabih priprav ter domače nesloge ni mogel Zvonimir, kakor je želel, izpolniti volje svojemu zavezniku, čeravno je morda sam mislil na razširjenje svoje države po Istri, ki je od davna bila zemlja hrvatska.

Ali za vse te osnove in dogovore Zvonimirove s papeževim poslancem pa je zvedel pokrajinski župan istrijski Vecelin ter je zapretel Zvonimiru z vojsko poprej, nego li se je on nadejal.

Tukaj je potrebno, da izpregovorimo najpoprej v kratkem nekaj o povesti Istrije in potem še le rešujemo vprašanje, kdo je bil Vecelin.

Od Karola Velikega, ki si je bil vse slovenske kraje prisvojil ter posegel tudi dalje v hrvatske zemlje, do l. 824. bila je Istrija del furlanske marke; od tega leta pa je postala državna zemlja. Od l. 824—933. nimamo pravih podatkov o upravi Istrije. Tudi crkveni odnošaji so nejasni. Crkvi oglejska in gradska ste se prepirali za metropolitansko pravico. Pred l. 855. imela je crkev gradska Istrijo v svojej oblasti, ali cesar Ljudevit jej je to odvezel ter podelil crkvi oglejskej. Ali še le leta 1180. dovršila se je borba med Akvilejo in Gradom tako, da je Akvileja dobila suho zemljo, Grado pak otoke pod svojo oblast.

Prvi markgrof v Istriji, za katerega vémo, bil je Winther, in sicer za časa, ko je Nemčija postala izborna država in ko so Arnulfingerji zavladali v célej notranjej Avstriji do italijanske meje. Njegovo imé se nahaja v nekej listini (l. 933.), v ktorej on s škofoma iz Pole in Cittanove ter z zastopniki občin: Pole, Justianopola (Kopra), Trsta, Mulje, Pirana in Caprasa, ugovarja ugovor z Benečani kot pokrovitelji pravice proti patrijarhu gradskemu, ktore pravice pa je vendar kralj Oton II. l. 974. potrdil. Trst je od l. 948. pod oblastjo svojega škofa vsled pisma kralja Lothara italijanskega. To je zadnji čin, ki pokazuje zvezo Istrije z Italijo. Prvikrat se je oddelila od Italije ter zjediniła z Nemčijo l. 952. takrat, ko je dobil v svojo oblast vse južne marke Henrik I., brat kralja Otona I. Od l. 962. pa je spadala zopet pod Italijo. Drugikrat in trajno pride pod Nemčijo v 11. veku.

Istrija se je upravljala kot nemška državna marka. Ko se je l. 976. Koroška oddelila od Bavarske, ostala je marka Istrija pri Koroškej. L. 991. je bil markgrof v Istriji in Furlaniji Werihent ali Vecelin (*Histriensium comes Vecelinus*), sprog gospé, ki je bila v rodu z mogočnim *Sempt-Ebersbergom* in *Eppensteinom* ter se zvala *Vilpurga*, a hči *Azcica*. Njegov naslednik je *Adalbero* vojvoda koroški in istrijanski. In ko je bil le-tá odstranjen, bila je l. 1036. Koroška z Istrijo podeljena vojvodi *Konradu II.* (*Conradus patruelis imperatoris patris sui ducatum in Carrentano et in Histria accepit*).

Na tak način bila je Istra pridružena nekaj časa h Koroškej ter se zatorej ne dá čisto natanko ustanoviti red pravih istrijanskih markgrofov. L. 1062. imamo v Istriji kot mejnega grofa vnuka *Vecelinovega*, *Udalrika-Weimär-Orlamündskega* (*marchio Istriae in comitatu Oudalrici strenuissimi marchionis*) zraven grofa *Engelberta* (*Ankershofen* ga imenuje *Ekberta*), in listina od l. 1060. je od velike važnosti, ker razvidimo iz nje, kako sta se zjediniła oba vrhovna deželna poglavarja s škofi in drugimi velmoži v obrambo proti vsakej zvananjej nevarnosti. In to je bilo tudi potrebno, ker so Benečanje že takrat bili pohlepni za Istrijo. V listini

cesarja Henrika IV. (od l. 1067.), ki je frizinskemu škofu v Istriji poklonil nekaj žup, govori se o županiji (pagus) v marki markgrofa Udalrika. In deset let kasneje rabi se izraz grofija Istria, ktera je bila predana patrijarhu oglejskemu. Ali podeljena je bila Istra še le l. 1093. na dvoje in sicer: grofija Istria Akvileji, a marka vernemu Eppensteinu Luitoldu. Poprej spomenjeni Udalrik markgrof umre dne 6. marca l. 1070. A med l. 1070. in 1077. imamo zopet drugega Vecelina kot „marchio Istriae“ (Rački Rad jug. ak. XXVIII. p. 175), ki je upravljal tudi s posestvom v notranjej in srednjej Kranjskej; kajti tedaj se je marka Istria tako daleč na iztok protezala. Vendar že 11. jun. l. 1077. bila je Istria predana, kakor je bilo že poprej omenjeno, oglejskemu patrijarhu Sighardu z veliko pravico, da more razpolagati z njo po svojej volji; ali on je že istega leta dne 12. avgusta v Regensburgu umrl. Patrijarh je bil namreč dobil samo grofijo Istro in s to je mogel po svojej volji razpolagati, a Vecelin je ostal „marchio Istriae“, ki je prešla potem na Eppensteince Henrika, brata Luitolda starejšega, vojvode koroškega. A oba sina Markvarda III. vojvode koroškega od l. 1073—76. prejela sta najpoprej grofijo Istrijo, ktere ni hotel pustiti cesar Henrik IV. v rokah naslednika Sighardovega (kajti bil je njegov protivnik) po smrti Vecelinovej, o katerem pa ne vémo kdaj je umrl, a potem tudi še marko.

(Dalje pride.)

Jarnikova zapuščina.

Priobčuje *J. Scheinigg*.

V.

V Blatogradu, kjer je izdal Jarnik Etymologikon in dogotovil dva slovarja, pečal se je tudi s primerjajočim jezikoslovjem slovanskim. Celovška ostalina hrani še dva taka obširna rokopisa.

6. Prvi ima naslov: „Sammlung der Wurzelwörter in den slawischen Mundarten mit einigen wichtigen Stammwörtern“. On obsega 176 folio-stranij. Pisatelj prisposablja primere v osmih slovanskih „narečjih“. Ta so mu: 1. staroslovensko (ali bolgarsko), 2. rusko, 3. srbsko (ali slavonsko), 4. hrvatsko, 5. slovensko, 6. česko, 7. lužičko in 8. poljsko. Za četvrti predelek (rubriko) navaja prav malo primerov, in sedmi je še čisto prazen. Knjiga še torej ni zgotovljena. Za slovenščino porabil je vzlasti Gutsmanna, kar nam priča 252 pol izpiskov iz Gutsmannovega besednjaka. Na prvi polji bereš tó-le opazko: „Um 5 Uhr abends den 26. Februar 1835 einzutragen angefangen in das vergleichende Wörterbuch der slaw.“

Mundarten; am 20. Nov. 1835 um 3 1/2 nachmittags geendigt“. Knjiga sama pa nosi datum „Gunzenberg 10. July 1839“. Gunzenberg je planinska vas v Krškej dolini, kamor se je Jarnik podal, da bi okrepečal svoje telo.

7. Drugi rokopis je: „Sammlung fremder Wörter, die in den slaw. Mundarten als nothwendig (eigene Namen der Völker, Personen, Länder, Berge, Flüsse u. dgl.) oder mit geringer Veränderung aufgenommen, wie auch solcher, die durch wechselseitige Revision und Aufnahme der einheimischen gut gebildeten Wörter entbehrlich werden können“. Tudi ta spis je dovršil v Gunzenbergu dne 26. julija l. 1839. Na čelu ima knjižnično zaznamko: Manuscript Nr. 136/9 in obsega 99 velikih strani. Jeziki, iz katerih so vzete izposojene besede, urejeni so v 8 vrst: 1. slovanski, 2. hebrejski - arabski, 3. grški - latinski - italijanski - francoski, 4. nemški - hollandski - švedski, 5. magyarski, 6. turski - tatarski, 7. sanskritski. Osma vrsta je še prazna brez naslova.

Manjši rokopisi so:

8. „Nevarnosti mladih ljudi ali kratki Navuk, kako se imajo otroci ino mladenči pred nesrečo varovati. Eno preslovenjenje iz Nemškiga jezika skoz rajn. visoko vredniga Gosp. J. Japelna Korarja v Celovei, sedaj pa pregledano ino po novim pravopisu preravnano od U. J.“ Obsega 2 strani.

9. „Vergleichung des polnischen Rhinesmus (e, ie, a, ia) mit ähnlichen Wurzellauteu der slavischen Mundarten“ na 1 poli. Iz srbskega in bolgarskega jezika še ni primerov navedenih.

10. „Gebäude des lateinischen und slavischen Verbuns in seiner fortlaufenden Harmonie dargestellt“ spisal koncep grudna l. 1832. na 2 straneh; dodal je eno polo opazek, v katerih poudarja sorodnost slovanščine z latinskim jezikom in s sanskritščino.

11. Spis, 3 1/2 strani obsežen, brez naslova. V njem tolmači pisatelj tretji napis na gorotanskem prestolu, ktereга viri različno podajejo. Lacijs ima: DN. DUX. DOMIT.; Megiser: RUDOLFUS DUX, Jarnik pa bere: ::: SUDOI ^ IYUET' : DUZ. On trdi, da je vsaka črka zá-se kratica za célo besedo; na mestu, kjer so sedaj prve pike, stal je ali M ali A; Z je = S. Ako bereš napis od desne na levo, pokaže se ti vprašanje do kneza: S u dija (li) T e Veroju I Istinoju ? I Obranitelj Dober Vdov Sirota (Mešnikov). Latinski: „Iudex num iste in fide et veritate? et defensor pius viduarum, pupillorum et sacerdotum?“ Beri navadno in dobiš z Jarnikom odgovor ljudstva: (Mešnikov) a Sirota, Vdov Dober Obranitelj Iest Istinoju I Veroju EŠČE Do Veka Sudija. — Drugo branje (Lesart): Hi suditi (ho)če veroju itd., latinski: num iudicare vult (iudicaturus est)?

* E in T sta zvezana; v E je vpisan še S.

Kako slabo podprta je Jarnikova razlaga, čutil je sam prav dobro. Ob konci razpravice piše: Ako pridejo ti listi v roke možém, kateri so si prisvojili starinoslovskih vednostij in ki morejo natanko razsoditi spomenike starodavnih časov, bodejo mi prizanesli ta nepopolni in morda prenegli poskus! —

Tudi nekaj redkih tiskovin ohranilo se je v celovškeje zapuščini.

1. Pesen „An Theodor Milutinovitsch. Weichselburg“; na drugej strani je slovenska prestava „Todor-Milutinoviču. Višnjagora“. V pesni, ki jo je zložil Supan, slavi se imenovani „polkovodja Gradiškanov“, ki se je l. 1813. srčno in srečno bojeval na Dolenjskem s Francozi.

2. Pesen „O godu rojstva našiga svitliga Cesarja Franca I. ino Karoline naše svitle Cesarice peta v' Iblani na strelišu 11. svičana 1829“; po znanem napevu cesarske hymne zložena prigodnica (Gelegenheitsgedicht).

3. Pastirski list: „Avguštin po Božji in apostolskiga sedeža milosti Ljubljanski Škof, S. Bogoučja Doktor, Njih Cesarskiga kraljeviga apostolskiga Veličastva djanski dvorni ino skrivni svetnik“. Dano v' Ljubljani tretji dan grudna 1823.

4. „Besieda na Rotmane“. Obsega lastnosti in „posebne dovžnosti Rotmanove“ na 6 1/2 stranéh v koroškem narečji. Rotman ali prišaštnik, ki ga je volil vsako leto ali vsako tretje leto grajščinski ali krajni sodnik, imel je vaščanom grajščinske in sodnijske ukaze in naredbe oznanovati. Jarnik je menda torej prestavljal tudi uradne ukaze ilirskega gubernija za koroške Slovence. —

M r a v l j e.

Spisal *J. Koprivnik.*

Že v sv. pismu slavi se pridnost in marljivost mravelj: „Pojdi k mravlji lenuh in glej njene steze in uči se modrosti“, beremo v pregovorih Salomonovih 6, 6. Življenje teh živalic so pa tudi že učenjaki starodavnih Grkov in Rimljanov opazovali ter je opisavali. Kleant piše, da pokapljejo mravlje mrliče. Plutarch pa pravi, da je njihovo življenje zgled najlepših čednostij: pogumnosti, vztrajnosti, prijateljstva, gostoljubja, razumnosti in družljivosti. O mravljah so še pisali Arat, Aristotel in Plinij. Od mravelj jemali so gradivo tudi pisatelji podučljivih povestij in basnij. Kdo ni slišal že v otročjih letih lepe povesti o mravlji, ki se je kotala 29krat z bremenom vred po mravljišči od vrha do vnožja! Ravno tako znana je tudi basen o pevajočem murnu in pridnej mravlji. O tej basni se pa mora omeniti, da stvarno ni resnična, ker muren ne prezimuje, kakor je, ampak le v jajčku ali kot ličinka, in ker mravlje

naših krajev ne spravljajo živeža za zimo, temveč prespijo celo zimo brez hrane na dnu mravljišča. Jutrovci slavé neutrudljivost mravlje v tej-le povesti: Neki kneževič je bil večkrat zaporédoma v vojski premagan. Na pol obupan leži v svojem šotoru. Po steni prileze mravlja navzgor. Večkrat jo pobriše kneževič na tla, a zastonj; živalica je bila hitro zopet na steni. Željen vedeti, kako dolgo bodé mravlja uganjala svojo trdoglavnost, vrže jo 80krat od stene, a ni je utrudil. On sam je že bil ugnan, pa tudi poln občudovanja. Majhna mravljica ga je premagala. Zdaj vstane kneževič in reče: „Posnemajmo mravljo in posilili bodemo sovraga“.

Prej pa ko začnemo opisovati čudapolno življenje mravljinjo, hočemo nekoliko natančneje pretresti nje život in pregledati, kako je urejeno njeno telo.

A. Popis zvananjih delov.

1. Oklop.

Kakor sploh žuželke, je tudi mravlja v roženem, precej trdem oklopu, ki je iz neke posebne tvarine — hitina. Da ni zabranjeno živalici vse gibanje, razčlenjen je oklop v obroče, ki so med seboj zvezani večinoma z mehкими, pregenljivimi kožicami. Tudi noge, tipalnice in grizalnice so zložene iz takih obročev. V bubi še mravlja nima oklopa. Oklop stori se na bubi še le proti koncu njenega življenja s tem, da proizvaja telesna koža hitin ter ga polaga v tankih skladih okoli mehkega života. Torej je zvananji, površni sklad na oklopu najstarejši, notranji, ob životu ležeči pa je najmlajši. S prvim skladom hitina okoli mehkega života je rast in veksanje živalice za vselej končano. Če vidimo torej večjo in manjšo mravljo iste vrste, ni večja znabiti stara, manjša pa mlada mravlja. Ta razlika v velikosti ima svoj uzrok samo v bolj pičlem ali obilnem pitanju ličinke. Na notranjo, navadno robasto in trnasto stran hitinastega oklopa obešajo se mišice, kakor pri živalih z okostnico na kosti.

2. Razčlemba telesa; glava.

Dva globoka pretisa na životu razčlenita mravljinjo teló v 3 glavne dele: glavo, prsi in zadek. Okroglasta glava je na čelu vzbočena, na zatilniku pa jamasta. Poprečna os je daljša nego podolžna. Glava je zložena iz 5 obročkov, ki so pa v trdnej, nepremakljivej zvezi med seboj. Zvezali so se obročki že v prvej mladosti hube tako krepko, da niti sledú ni več njihovej vzrasti. Na glavi nahajamo oči, tipalnici in grizala. Oči in tipalnici ste vloženi prvima dvema, grizala pa slednjim trem glavinim obročkom. Tipalnici, ki ste vselej kolenasti, stojite spredi na čelu in ste zloženi pri moških mravljah navadno iz 14, pri ženskih pa

in pri delavcih iz 13 členov. Prvi člen je dolg in je onim tako rekóč ročaj, zato je tipalnica cepčasta.

3. Tipalnici.

Čemu ste mravlji tipalnici? Že beseda „tipalnica“ pové nam nje namen. In zarés segajo potujóče mravlje s tipalnicama po tleh: one tipljejo. Tipalnici smatrajo veščaki tudi za organ voha, in to ne brez uzroka. Zakaj srečajoči se mravlji potipljete se hitro s tipalnicama ter se spoznate kot domači ali pa tujki. In to razločevanje se je najbrže z vohom storilo. S tipalnicama se pa mravlje tudi porazumevajo. Če se srečate mravlji istega rodú in če je ena od teh lačna, druga pa ima nabasan želódec, takoj postojite, potipljete se nekako, in sita mravlja pita lačno. To pa se také-le godi: Obe široko zínete, utaknete odprti čeljusti križema, in sita mravlja dá nekaj svoje že použite hrane lačnej v usta.

Ako je našla mravlja zaklad, — recimo zapuščeno čmrljevo gnezdo, v katerem se še pa nahaja nekaj satovja, deloma napolnjenega s strdíjo, — gre vesela domú, potiplje s tipalnicama vsako tovaršico, ki jo sreča, in ne dolgo potém vidimo iti od doma célo četo mravelj, ki hitijo pospravljat najdeni zaklad. Če vržeš na mravljišče kamen in zadeneš nekaj mravelj, a ne tako, da bi jih bil prehudo ranil ali celé ubil, takoj zapaziš, da začnó splasene mravlje naglo tekati po mravljišči. One tipajo svoje tovaršice. Potipane mravlje pa storé tudi tako, in v kratkem ti je celo mravljišče razburjeno.

4. Oči.

Mravlje imajo večinoma 5 očíj, in sicer 3 majhne, pikčaste spredi na čelu in 2 večji, mrežasti stransko na glavi. S pikčastimi očmi gleda neki mravlja v bližino, z mrežastima ali sestavljenima pa v daljavo. Dasiravno nima mravlja gibljivih očíj, vendar ogleduje precej velik prostor. Njene oči so tako urejene, da vidijo ob enem na levo in na desno, naprej in nazaj, navzgor in navzdol.

Kaj pa so mrežaste ali zložene oči? Nič drugega, nego na istem mestu nakopičena pikčasta ali enojna očesca, vsako s svojim, zeló majhnim obzorom in neodvisnim opravilom. Skupina vidnih prostorov vseh enojnih očesec je pravi vidni prostor živalice. Vsako enojno očesce pregleda zeló majhen del stvari pred živalijo stojéče. Drugo tako očesce pregleda ravno toliko iste stvari, tretje očesce zopet toliko. A ker se stori v vsakem enojnem očesci optična podoba njegovega vidnega prostora, strnejo se posamezne optične podobice enojnih očesec v vidnem živci v skupno optično podobo stvari, ki je živalici pred očmi. Tako vidi živalica stvar samo enkrat in ne tolikokrat, kolikor je enojnih očesec. Vsako mrežasto

oko mravljinu sestavljeno je iz 50 enojnih očesec, ki stojé med sebjó v trdnej zvezi.

5. P r s i.

Prsi so topo jajčaste in zložene iz 3 obročkov, ali 6 polobročkov, 3 spodnjih in 3 gornjih, ki so med sebjó tako zvezani, da se ne dadó premikati eden proti drugemu. Prvi prsni obroček ima na svojej spodnjej strani sklepni jamici za prvi par nog. Pri drugem prsnem obročku ste spodaj sklepni jami drugemu paru nog, zgoraj pa krpi prednjih krilec. Tretji prsni obroček ima spodaj sklepni jamici za tretji par nog, a zgoraj so krpi zadnjima krilcema.

6. Z a d e k.

Zadek je kroglast ali pa jajčast. Sestavljen je iz 6 ali 7 obročkov, ki so v rahljej in gibljivej zvezi med sebjó. Vsak obroček je zložen iz dveh polobročkov: hrbtnega in trebušnega. Prvi zadkov obroček (ali prva dva) je zeló majhen in dela tako imenovani pecelj, kateri veže zadek s prsimi.

7. N o g e.

V premikanje služijo mravljam 3 pari visokih nog, moškimi in ženskimi mravljam še poleg teh dva para krilec. Sklepovi razčlenijo noge v več členkov. Prvi členek je čepast ter gibljivo vložen sklepnej jamici; pravi se mu kolk. Drugi je zeló kratek; imenuje se stegnov kolobarček. Za tem pride bedrasto stegno in za njim tanek golen s stopalom na konci. Stopalo je vselej sestavljeno iz 5 členkov, enega dolgega in 4 krajših, končni z dvema zakrivljenima krepeljcema. Na prednjih nogah je prvi, podaljšani člen stopala na notranjej strani gosto kosmat. Kosmatej strani nasproti moli iz golena precej dolg trnek, ki je na svojej stopalnemu členu nasprotnej strani tudi kosmat. Stopalni člen in trnek na golenu delata krtačo, s katero si mravlja okrtáči umazana grizala, tipalnici in krilca.

8. K r i l c i.

Kožasti krilci ste mečasti ter pičlo žilasti. Pri prednjih stopijo 4, pri zadnjih 3 hitinove veje v krilo in se tu nekoliko razvejijo. Med vejami so razpete tanke mrenice. Na prednjej veji zadnjega krilca je nekaj zakrivljenih trnkov, ki primejo zadnjo vejo prednjega krilca, tako da se, kedar mravlja leti, zvežete enostranski krilci v éno letavno ploskev.

9. G r i z a l a.

Trdo hrano odgrizujejo in drobé grizála. Sestavljena so iz gornje ustnice, gornjih čeljustij, spodnjih čeljustij in spodnje

ustnice. Gornja ustnica je premična ploščica, ki zaslanja zgoraj spredi ustno votlino. Za gornjo ustnico ste enočleni gornji čeljusti, vloženi tretjemu glavinemu obročku. To so tiste močne, pri delaveih znotraj zobate klešče, s katerim mravlja ščiplje, grize, odgrizuje, koplje, prijemlje bilke i. t. d. Te klešče so jej zobjé, roki in orožje. Četrtemu glavinemu obročku ste vloženi za gornjima čeljustima veliko manjši in mnogo šibkejši členasti spodnji čeljusti. Njihova sestava je precej zapletena. Pod spodnjima čeljustima je vložena petemu glavinemu obročku spodnja ustnica, ki zaslanja spodaj na prednji strani ustno votlino. Na njej ste pritrjeni členasti ustični tipali in pa mrenasti jeziček, ki služi mravlji kot organ okusa. Gornji in spodnji čeljusti pa spodnja ustnica smatrajo se za noge v grizala preustrojene. A slušala, s katerimi bi mravlje čule, pa se še niso zapazila. (Dalje pride.)

J. L. Šmigoc.

G. J. Navratil piše v „Slov. ber.“ za 8. gymn. razred. II. natis, na str. 47: „Šmigoc je bil iz Štajerskega doma, Athemsovih graščin oskerbnik, in je izdal l. 1812. za tisto dobo prav dobro slovnico slovenskega jezika pod napisom: „Theoretisch-praktische windische Sprachlehre“. Grätz 1812. Rodil se je v Halozah l. 1786., umrl l. 1829. V edninskem instrumentalu je za moški in srednji spol rabil obliko „om“, za ženski spol pa „oj“, kakor se sliši (oboje) še po Štajerskem“.

V rojstvenej in krstnej matici župnije sv. Barbare v Halozah zapisano je v broji III. na str. 104. tako: „1787. Junius. den 6. Ort: Gruschkovez. Nr. 23. Name: Johanes Bpt. Relig. kath. Stand. ehelich. Vater: Georgius Schmigoz. Mutter: Anna conj. Pathen: Mihael Pinteritsch. Maria conj. Bauer“. Krstitelj ni podpisan, a pisava priča, da je bil Adalbert Reindler, kaplan.“ Tako mi je poročal č. g. Bož. Raič 13. sept. 1882. l. in pristavil, da na njegovem rodišči ni več hrama; že davno je podrt, in posestvo ovo je sedaj last Jurja Jurgoča, če se med tem hišno število ni izpremenilo.

Prve nauke je dobival Š. pač v domačej narodnej učilnici, kamor je imel iz svoje domače vasi, ki stoji proti jugoizhodu od župne crkve, pol ure daleč hoditi. Gymnasijske nauke je menda poslušal v Varaždinu. Nekje se krivo poroča, da je Š. učenec mariborske gimnasije. Krivo je torej tudi poročilo Matjašičevo v „Festprogramm-u zur 100 jährigen Feier des Gymnasiums in Marburg. 1858.“, da je bil Frančišek Šmigoc, učenec mariborske gimnasije, pozneje oskerbnik Ptujkega gradu in

slovenski pisatelj. Ovi Francišek Š. je bil domá od sv. Vida, in je leta 1804. v principi dobil trojko in je vsled tega izstopil. Pravico se je J. L. Šmigoc učil v Gradci, kjer je bil l. 1811. pravoslovec v II. tečaji. Kres 1881. str. 301. Iz tega bi torej zamogli sklepati, da je Š. obiskaval gimnasijo 1803—1807. (Koloman Kvas, pozneje učitelj slovenščine na graškem lyceji, rojen pri sv. Duhu blizu sv. Jurja za Ščavnico, menda leta 1791., umrl pa l. 1867., dovršil je 1804—1809 gimnasijo v Mariboru. Bil je prijatelj in sodelavec Šmigočev). Modroslovja se je po takem Š. učil l. 1808. in 1809.

Od štajerskih stanov meseca avgusta l. 1811. razpisanega natečaja za professuro slovenskega jezika na graškem lyceji udeležili so se trije prošnjiki: Ivan Šmigoc, Ivan Primic iz Kranjskega in Francišek Cvetko, bogoslovec II. tečaja, s pogojem, da sme zraven bogoslovje dovršiti. Deželni odbor je, odbivši Cvetkov pogoj, na prvem mestu predložil Šmigoca zaradi tega, ker mu je bila od mladih nog štajerska slovenščina kot materinščina znana, ker je v slovenščini zasebno podučeval in ker je slovnico slovenskega jezika zložil, ktero je dunajska censura že bila odobrila. Menda je gubernij izpitne izdelke poslal na Dunaj, in tukaj je gotovo o njih sodil Kopitar. V početku leta 1812. je namreč gubernij oznanil, da je Primic daleč prekosil Šmigoca, in je torej tudi stolico dobil 19. febr. l. 1812. Kres 1881. str. 301.

Tega leta je izdal Š. „Theoretisch-praktische Windische Sprachlehre. Durch viele Uebungsstücke zum Uebersetzen erläutert, mit einer auserlesenen Sammlung von Gesprächen und einem Radical Wörterbuche versehen. Grätz. 1812, bei Alois Tusch“. 8°. 319 str. Knjiga je posvečena Ignaciju grafu Attemsu. Po misli Matjašičevej je Šmigocu pri spisovanji veliko pomagal prej imenovani Kvas.

Šmigoc je bil srednje visoke postave in slabo rejen. Dijakom je rad pomagal, da so bili vojaščine rešeni. Tudi Jurja Matjašiča, sedanjega preč. g. stolnega dekana in zlatomašnika, je on rešil. Umril je Š. l. 1829. kot oskrbnik Ptujskega gradú, ki je bil takrat last Franciška Jožefa, kneza Dietrichstein-a. Mrtvaška matica ptujska poroča o Šmigočevj smrti tako: „1829. Johann Bpt. Schmigoz, Verwalter der Herrschaft Oberpettau, verheirathet, den 14. August gestorben und den 17. zur Erde bestattet. Joseph Meglitsch, Kreisdechant, sepeliens. Lebensjahre: 43. Krankheit und Todesart: Nervenschwäche“.

Dva Šmigočeva sinova sta postala višja častnika, in je Julij l. 1880. dosluživši svoje 50. leto, dobil red železne krone druge vrste.

Pri izrekovanji imena Šmigoc se naj naglašuje prvi zlog s samoglasnikom *i*, kakor mi je pravil preč. g. Matjašič. G. B. Raič izvaja to ime od glagla migati: Še-mig-ovec. Letopis Matice 1878. III. IV. 72. G. F. Levstik piše v „Zvonu“ 1881, str. 699. 700: „Pravo ime onega

štirskega pisatelja, ki ga ima „Zg. sl. sl.“ na 71. ter na 91. strani, imenovanega Šmigovec, in ki je sam sebe izvestno barbarski, namreč po ogerskem običaji, podpisoval: Johann Leopold Schmigoz, mislim, da je bilo Žmfkavec. Morda bi to zdaj še kdo mogel zvedeti v Halozah, kder se je bil porodil“.

Po Štajerskem je znana beseda čmigati = slabo, neprijetno gosti; čmiga, čmigavec = slabo, kisló vino; v Konjicah in na Sladki gori pomeni čmiga človeka in pijačo, ki sta za nič. Tudi v Župečkej vasi, pol ure od Haloz, je čmigovec = slabo, kisló vino. Šumevca č in š se menjata, postavim tudi v besedi čoba = šoba = Lippe. Sikavca c in s se menjata v glagolih ceknoti = sehnóti. Kakor mi je pravil č. g. B. Raič (23. 2. 1883), pomeni beseda šmigati v Halozah toliko ko šepasto hoditi, tako da do-tičnik z zadnjim delom svojega telesa zmiguje. *Dr. Jože Pajek.*

Pismo Vrazovo dr. Chrobatu.

Priobčil Jos. Cimperman.

Uvérjen sem, da ustrezem mnogobrojnim častiteljem Vrazovim, ako jim priobčujem naslednje zanimivo pismo, katero je pisal svojemu prijatelju dr. Chrobatu. Salon dr. Chrobata, ki je bil svoje dni po vsej Ljubljani visoko čislan in posebno izobražen mož in v čegaver odvetniškej pisarni je služboval poleg M. Kastelea mnogo let koncipijentom naš dr. Prešéren, odprt je bil ne le mestnej gospódi, nego tudi vzlasti duševnej aristokraciji tiste dóbe, bodisi domačej ali tujej. Vraz se zeló prisréno spominja v svojih pismih — ki jih je izdala „Matica ilirska“ — dr. Chrobata in njegove gostoljubnosti. Sliki „Ziljanke“ in „Doljanke“, kterih želf Vraz, nahajate se v zbirki „národnih nós“, ktere je dal dr. Chrobat slikati za drag novec. Iz te zbirke, za kulturno zgodovino Slovencev zeló važne, ponatisnol je ljubljanski tiskar Jos. Blaznik 12 podob, a vso obširno zbirko kakor tudi to pismo hrani v matici naša cenjena pesnica gospá Lujiza Pesjakova, dr. Chrobata hči. Evo pisma:

„Lieber Herr Doctor!

Ich danke Ihnen vielmal für Ihr Vertrauen und die Bereitwilligkeit, mit welcher Sie mir Korytko's Nachlass über Sitten und Gebräuche der Bewohner Krains mitgetheilt haben. Ich habe Ihr Vertrauen auf eine lange Probe gesetzt, indem ich die Manuscripte so lange zurück behalten habe, so dass Sie schon vielleicht veranlasst worden sind an meiner Ehrlichkeit zu zweifeln. Ich bitte Sie jedoch mir diese Zögerungen nicht übel deuten zu wollen. Ich war zu sehr mit anderwärtigen pressanten Arbeiten in Anspruch genommen, so dass ich die Uebersetzung jüngeren Federn

überlassen musste, die jedoch ihre Aufgabe so schlecht gelöst haben, dass ich bei der Vergleichung der Uebersetzung mit dem Originale mich überzeugt habe, es thut Noth, indem die Uebersetzung ganz falsch befunden wurde, die Sache von neuem zu übersetzen, an welche Arbeit ich mich dann selbst machte. Das ist jedoch bei meiner anderwärtigen (couranten) Beschäftigung nur sehr langsam von Statten gegangen, so dass ich erst vor beiläufig einem Monate damit fertig wurde. Ich bitte Sie daher noch einmal, mich nach Möglichkeit für entschuldigt zu halten.

Ich werde dieser Tage Herrn Beamten v. Tungal schreiben und bitten, er möge mir eine Copie von einer weiblichen Nationaltracht aus dem Gailthale schicken. Ich werde so frei seyn, und ihn an Sie adressiren. Ich bitte daher, haben Sie die Güte, ihm aus Ihrem Portefeuille krain. Nationaltrachten das Blatt auszufolgen, welches eine Gailthalerin vorstellt. Die Copie wird Herr Mahler Kurz machen und somit können Sie um das Original ausser Sorge seyn. Erwünscht wäre mir auch, wenn ich eine Dolanka (aus der Gegend von Kronau oder Assling) in ihrer originalen Volkstracht (rothe Strümpfe, kurzen Leib etc.) haben könnte. Ich weiss nicht, ob sich nicht auch ein solches Bild in Ihrer Sammlung befindet, so bitte ich auch um eine Copie. Herr Kurz, bei dem ich im J. 1841 in Laibach war, verlangt für eine Figur 1 fl. C. M. Das wird Herr v. Tungal besorgen und berichtigen.

Wie befinden Sie sich sammt Ihrer Familie? Was macht mein lieber guter Eugene? Er wird schon herangewachsen sein und in den Studien gute Fortschritte machen. Vergessen Sie nicht, ihn in gehöriger slaw. Frömmigkeit und Demuth zu erziehen. Das ist nothwendig, wenn ein Slawe bei unseren Verhältnissen ungestört leben will. Wie Sie aus den Zeitungen werden ersehen haben, will der Westen, die gebildeten Barbaren uns Slawen durchaus nicht aufkommen lassen. Die Donau wollen Sie durchaus uns von der Nasen wegstibitzen. Der Raisonneur vom 22. März¹ ist sogar so frei, uns gerade weg zu sagen, wenn uns die deutschen Colonien, Sprache, Handel an der untern Donau nicht gefallen sollen, so sollen wir nur nach den russ. Steppen auswandern. Sehr schön! Aber bei dieser Rechnung wird wahrscheinlich auch der Wirt etwas zu reden haben. *Nous verrons!*

Ich bitte Sie noch einmal nicht über mich ungehalten zu seyn. Ich werde mich ein anderes mal besser aufführen. Mit Gruss an die Herren Pfehbern und Kasteliz, und einer Empfehlung an alle Glieder Ihrer wehrten Familie verbleibe ich mit der grössten

Hochachtung

Agram am 24. März 1843.

Ihr ergebener Diener
Stan Vraz².

Z a l i.

Jezikoslovna drobtinica.

„Ta zali hudič, tiga zaliga hudiča, tiga zaliga prekletiga hudiča, timu zalimu hudiču v peklu ozdolaj“ — tako piše Trubar na raznih mestih svojega prevoda postile Lutrove, I. 45, 61, II. 74, 273, III. 4. Razven hudiča so mu zali tudi neki „hudokunštni ygerci“, I. 282. — Ktere Lutrove besede je mož tako slovenil, ne vém, ker nimam pri rokah originala; ali to je očitno, da mu „zali“ ni schön, temveč böse.

¹ Sieh „Allgemeine Zeitung“ jenes Datums.

Drugi je to besedo rabil Hren. V Šenlebnovem izdanji njegove evangelijske knjige nahajam na str. 131: „eniga zaàliga jetnika“, v Hipolitovem na str. 118: „éniga zàliga jetnyka“. Vulgata ima „vinctum insignem“ (Matth. 27, 16), kar tolmačijo tako Japelj kakor Volec in tovariši s „slovečiga jetnika“, Dalmatin pa pravi: „kir je bil imenit mimu družih“. — Dalje nahajamo v Šenlebnovem izdanji na str. 276: „teh zaáliah globočin“ in „zaále globoščine“, ravno tako v Hipolitovem na str. 248. Mesto je Proverb. 8, 24, 27. V vulgati stoji: *abyssi, abyssos*, Japelj in Volec imata: *breznov, brezne*, Dalmatin: *globoščin, globokust*. Poslednje (*globoščina* ali *globočina*) se je Hrenu menda premalo zdelo za *abyssus*, pristavil je *zali*, kakor je videti, v pomenu „silni“, „neizmerni“.

Tretja knjiga, kjer sem našel to besedico v pomenu zdaj ne več navadnem, je p. Rogerija „*Palmarium empyreum, Clagenfurti, 1731*“. V I. delu na str. 644. stoji namreč ko prevod latinskega „*praeclari martyres*“: „zali martyrniki“. — Od „*praeclarus*“ ni daleč do „*puleher*“, „*bellus*“. Gutschmann ima res že: „zal sauber“, in v tem ali podobnem pomenu (*hübsch, nett, schön*) piše se nadalje do današnjega dne, na pr. Ravnikar v „Zgodbah sv. pisma“ II. 23: „zal fant je bil“, 25: „zalo oblečen“, I. 150: „zalo in veselo“ itd. — Ljudstvo govori tako po večjem menda le na Gorenjskem; goriški Kraševci pa rabijo adverb „zálo“ v pomenu „jako, zelo, sehr“.

Kaj imamo misliti o vsem tem?

„Zálo“ je očitno to, kar *zlo*, staroslov. *zъlo*; torej je tudi „záli“ to, kar staroslov. *zъlъnъ*. *Zъl*, *zla*, *zlo* ni moglo imeti druge oblike za določni pomen kakor ravno *záli*, *zála*, *zálo*, in Trubar rabi besedo v resnici le v tem pomenu. Še dandanašnji se izgovarja *zal* s čistim *l*, ki ne more biti staroslov. *лъ*; *zal* je torej le priprosta gorenjska izreka Trubarjevega *zali*.

V rod. je imelo *zali*: *zlěga* z dolgim potisneno poudarjenim *ě*, *zъl* pa *zlěgà* (t. j. *zl[ěg]à* iz *zlà*) s kratkim v *i* izpremenjenim ali polglasnim *ě* in poudarkom na končnem kratkem *a*. *Zálěga* je prišlo v rabo še le, ko je bila pozabljena etymologija in tudi prvotni pomen besede.

Ali kako, da se jej je mogel pomen tako čudno izpremeniti. Najbrž je temu dalo povod to, ker se je govorilo „ti *zali* fant!“ ali kaj podobnega pogostoma v prijaznem pomenu, kakor se zdaj govori na pr. „ti *grdi* otrok!“ Primeri tudi „*kěrljъc*“ in „*Kerl*“.

Po vsem tem je očitno, da v književnej slovenščini ni prav *zal*, temveč le *zali*, kakor ni prav *mal*, temveč *mali* in v nedoločnem pomenu *majhin* ali *majhen*, prim. srb. *mali* in *malen* ali *ma-*

la han; dalje, da te besede ne smemo rabiti v nedoločnem pomenu, ker ima v tem obliko (zel), zla, zlo; napósled, da bi se najbolje v književnem jeziku popolnoma opustila, ker jej sedanji pomen „lep“ ni pravi; v pravem pomenu „hudi“ pa je narod ne ume več. P. St. Š.

Drobnosti.

Spomenik o šeststoletnici začetka habsburške vlade na Slovenskem. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. V Ljubljani. Natisnila Ig. v. Kleimayr & Fed. Bamberg. 1883. Str. VIII. in 241 v vel. 4°. — To je naslov „Spomeniku“, kterega je dala na svetlo Matica Slovenska v šeststoletni sponin na začetek habsburške vlade na Slovenskem. Izročila ga je preponižno presvetlemu cesarju Francu Jožefu I. ob Njegovem prihodu v Ljubljano. Ta „Spomenik“ pa je Matica odločila kot društveno knjigo tudi svojim udom za leto 1883. Rés je knjiga po številu le éna, a ona je lepa ne le po svojej zvananjé obliki, temvéč tudi po svojem obsežku. Mi le obžalujemo, da ni ilustrovana. A to nadomestujejo risarije, ktere je risal Ivan Duffé, mestni inženir in arhitekt. Obseg „Spomenika“ pa je sledeči: V kratkem predgovoru izrazi Matica namen tega Spomenika: On naj bode vidno in trajno znamenje odkritosrène ljubezni, ktero goji slovenski narod do Njegovega Veličanstva. On naj pričuje, da so se pod Njegovim žezlom raztrgale sponse, ki so ovirale razvitek naše slovenske besede. — Temu sledi slavnostna kantata našega pesnika é. g. S. Gregorčiča. Od nje je prvi in tretji del tiskan tudi v „Slov. Narodu“ od 11. jul. — Od str. 1—122 čitamo obširno razpravo od g. prof. Fr. Šuklje-ja: Avstrijsko medvladje in ustanovitev habsburške vlade na Avstrijskem (1246—1283). Razprava se deli v Uvod, I. poglavje (1246—1273): Otokarjeva vlada na Avstrijskem (str. 7—45), II. poglavje (1273—1277): Rudolf in Otokar (str. 46—87), III. poglavje: Bitka pri Suhih Krutih (Dürnkrot) 26. avg. 1278 (str. 88—110) in IV. poglavje (1278—1283): Mir in ufevdenje (str. 111—122). — Zdaj sledi slavnostna pesen: „V jednajsti dan julija 1883“ od pesnika g. A. Funteka, ki je že mnogo mičnih pesmic pod črto —b— v Lj. Zvonu kakor v našem listu obelodanil. — Na str. 127—138 beremo iz peresa g. Ivana Lavrenčiča razpravo: Habsburžani ustanovniki Ljubljanske škofje in zaščitniki katoliške vere na Kranjskem. — G. J. Navratil nam je podal zanimiv životopis „Antona Janše, slavnega kranjskega Čebelarja“ na str. 141—166; a g. prof. Fr. Hauptmann pa je obširno opisal življenje slavnega učenjaka Jurja Vege na str. 169—194. — Po lepej baladi Krilanovej: Bada po imenu, pa čitamo razpravo od g. prof. Simona Rutarja: Slovenske dežele in ustanovitev Vojaške Krajine za Ferdinanda I. na str. 199—240. — Pridržujóé si o tem ali drugem spisu obširnejšo oceno, moramo očito izreči, da nas je „Spomenik“ jako razveselil. Ob enem pa upamo, da bodo z njim tudi Matični društveniki zadovoljni in odboru hvalo vedeli za to spomínsko knjigo! „Spomenik“ dobijo le isti udje za letni donesek 2 gld., ki so letnino plačali za l. 1883.

Lovčeví zapiski. Spisal J. S. Turgenjev, preložil Fr. Jos. Remec. Prvi del. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. V Ljubljani, 1883. Natisnila „Narodna Tiskarna“. Str. VIII. + 133. 8°. — Matica je obljubila svojim udom za l. 1882. Letopis in Lovčeve zapiske. Letopis pride v kratkem na svetlo, a Lovčevi zapiski so že gotovi za razpošiljanje. Kdor je torej letnino za l. 1882. in 1883. plačal,

dobi vse tri knjige, a drug nikdo. Matičin odbor je zamujeno stvar tako poravnal in uredil, da izda letos knjige ob enem za dve leti, in sicer Letopis in Lovčeve zapiske za l. 1882., a Spomenik sam pa za l. 1883. Slovensko inteligenco pa še enkrat opozorimo na važnost naše Matice. Le veliko zanimanje za ta slovatveni zavod v našem občinstvu bode dajalo slavnemu odboru veselje do vztrajnega delovanja ter pospeševalo procvet našega slovstva!

Spisi Krištofa Šmida. Poslovenjeni mladini v zabavo in pouk. IV. in V. zvezek V Novemestu 1883; mal. 8°. Cena 20 in 30 novc. Tiskal in založil J. Krajec. — V Krajčevej založbi izšlo je do zdaj pet zvezkov „Spisov Krištofa Šmida“. V prvem zvezku ste povesti „Ljud. Hrastar“ in „Golobček“. V drugem beremo „Jozafata, kraljeviča Indije“, v tretjem pa se nahaja „Pridni Janezek in hudobni Mihec“. Izmed danes naznanjenih zvezkov ponuja nam četvrti tri kratke povesti: Kanarček (str. 5—28), Kresnica (str. 31—37) in Kapelica v gozdu (str. 41—51), peti pa dve: Slavček (str. 5—50) in Nema deklica (str. 53—80). Najbolj nam ugajate povesti: „Slavček“ in „Kapelica v gozdu“; vzlasti pa prva, kjer je č. g. prelagatelj tudi na slovensko mladino ozir jemal. Šmidove spise prevajata č. g. P. Florentin Hrovat in P. Hugolin Sattner. Prvi je prevedel do sedaj zvezek 2., 3. in 5., ostala dva pa č. g. Sattner. Slovenska mladež bode obema gosp. prelagateljema kakor tudi gosp. založniku J. Krajeu jako hvaležna, da jej podajajo v domačem jeziku mične povesti Šmidove. Mi bi le želeli, da se iz njegovih povestij najlepše in za našo mladino najpripravnejše izbirajo. Pri prevajanju se naj tuje, slov. mladini neznane besede vselej v oklepih tolmačijo. Nam. melodija, flavta itd. bi se naj rabile domače besede. Nam. rubelj naj se vzame denar avstr. veljave itd. Imena so naj vseskozi našemu jeziku primerna. Šmidove in drugih pisateljev spise za mladino prevajajmo vedno tako, da bodo bolj originalu nego prevodu podobne!

Jezik v teh dveh zvezkih teče prav gladko; boljši je v petem nego v četrtem zvezku. Včasih so stavki še predolgi. Tudi se vidi tu in tam, da se je prevajalo iz nemščine. Vrtnole so se pa žalibože i slovniške pomote na nekterih mestih. Mnogo je tudi nedoslednostij v pisavi in v oblikah. Nerazumljivo nam je, zakaj se piše v 4. zvezku „tert“, v petem pa „trt“. Opazili smo tudi več tiskovnih pogreškov, ki mladino v branji motijo. Sploh pa moremo obéde knjižici gorko priporočati. Berilo v njih je jako pripravno za našo mladež. Kot šolska darila bi te knjižice prav ugajale!

Dejanja Habsburžanov v Kranjskej. Kranjske vojvodine sl. deželni odbor dal je v spomin šeststoletnega združenja dežele kranjske z Avstrijo na svetlo „Dejanja Habsburžanov v Kranjskej“ (1282—1882). Knjigo je spisal v nemškem jeziku g. Avgust Dimitz, na slovenščino pa jo je prevedel g. Jos. Cimperman. Knjiga je ilustrovana in obsegá dvanajst pol. Cena je v nemškej ali slovenskej izdaji iztis po 4 gld. v knjigotržnici: Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Pesni prigodnice ob prihodu Njegovega Veličanstva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. v belo Ljubljano dne 11. julija 1883. — Slovenski časopisi izhajali so dne 11. in 12. julija v lepej prazničneji obliki. Z veliko navdušenostjo so nam opisovali slovesnosti, ktere so se vršile ob prihodu našega presvetlega cesarja na Štajerskem in Kranjskem. Od vseh strani so dohajala poročila, kako je radostno in veselo, navdušeno in krepko pozdravljal rod slovenski svojega najvišjega gospodarja na domačej zemlji. Pesniki naši pa so zlagali za to redko svečanost slavnostne pesni. Č. g. S. Gregorčič zložil je slavnostno kantato, ktero je uglasbil g. Gerbič, in pesen „Pozdrav“, ktera se je deklamovala v deželnem gledišči zvečer dne 12. jul. Obéde pesni bereš v „Slovenskem Narodu“ od 11. in 13. jul. Gosp. Jos. Stritar obelodanil je pesen: „Cesarju svojemu Slovenija“. Ta pesen obstoji iz 13 šestvrstičnih kitic, in pesnik sam jo je dal v 3000 izvodih razdeliti med občinstvo. Bere se tudi v „Slov. Narodu“

od 12. jul. V „Slovenci“ pa, ki je na ta slavnostni dan postal dnevnik, čitamo pesen g. Janeza Bilca in v treh brojih na novo natisneno pesen J. Koseskega, katero je zložil ob prihodu cesarja Ferdinanda v Ljubljano l. 1844. Tudi „Pozdrav“, kterega je govoril g. Ign. Gruntar v Logatci, je od č. g. Gregorčiča, in bereš ga v „Slov. Nar.“ od 16. jul. Izmed navedenimi pesnimi odlikuje se osobito prigodnica Jos. Stritarja: „Cesarju svojemu Slovenija“.

Družba sv. Mohorja. V seji dne 7. jul. odločeval je odbor družbe sv. Mohorja, kterim spisom se imajo podeliti lansko leto razpisana darila. Razpisano je bilo dve sto gold. za obsirno povest, in štiri darila po 35 glđ. za štiri majhne, $\frac{1}{2}$ pole obsežne spise. Rokopisov došlo je veliko število, nekaj nad petdeset raznega obsega in sodržaja. Prvo darilo prejel je spis pod imenom: „Miklova Zala. Povest iz 15. stoletja. Spisal dr. J. Sket“. Izmed majhnih spisov prejeli so darila sledeči: 1) C. kr. poštne hranilnice. Spisal A. Koder; 2) Prestopki zoper varnost poštenja ali časti. Spisal Kavčič; 3) Nekoliko črtic o dragem kamenju in o biserih. Spisal Šubic; 4) Zbirka gospodarskih, zdravniških in drugih skušenj. Spisal Lampe. Razvèn omenjenih spisov pa si je še odbor nekaj drugih rabljivih pridržal ter jih hoče prilično v Koledarji in v Večernicah uporabiti.

Začudjeni svatovi. Izvorni roman Jenija Sisolskoga. Zagreb. Komis. naklada hrv. knjižare G. Grünhuta. 1883. Str. 332 v mal. 8°. Cena 1 glđ. — Ta roman od znanega hrvatskega romanopisca Jenija Sisolskega (Eugen Kumičić) prinašal je „Vienac“ v svojej prvej polovici letošnjega leta. Ta novi proizvod plodovitega hrvatskega pisatelja priporočamo prav gorko svojim čitateljem.

Hrvaćanke. Spjevao Josip Milaković. U Zagrebu 1883. Knjigotiskarna C. Albrechta. Str. 48 v mal. 8°. Cena 40 novc. — To je majhna zbirka prvih pesnij Josipa Milakovića. Večinoma so lyrskega značaja. Nekatere izmed njih so vrlo mične in lepe. Milaković kaže v teh pesnih dober talent. O njih se je tudi hrvatski list „Vienac“ povoljno izrekel, pišoč: Pjesme su za početnika posve pristojne. Dara ne manjka, treba još samo nauke, marljivosti i volje!

Šala i satira od Abukazema. Sveska peta. U Novom Sadu 1883. Izdanje knjižare Jocića i druga. Str. 79. Cena 40 novc. — Ta zvezek sodržuje v 25 oddelkih „Šetnje po Novom Sadu“ ter nam podaje mnogo šale in satire.

Russische Märchen, von Wilhelm Goldschmidt. Leipzig. 1883. Verlag von Wilhelm Friedrich. Str. 195 v 8°. Cena 1'80. — V tej zbirki nahajamo dvajset ruskih pravljic. Na čelu je uvodna pesen. Nemščina v prevodu prav dobra in pravljice zanimive.

Geschichte der slavischen Literaturen von A. N. Pypin und V. D. Spasović. Nach der zweiten Auflage aus dem Russischen übertragen von Traugott Pech. Autorisirte Ausgabe. Zweiter Band. Erste Hälfte. Geschichte der polnischen Literatur. Mit einem Vorwort von A. N. Pypin. Leipzig. F. A. Brockhaus. 1883. Str. XXV. + 435 v vel. 8°. Cena 5'40. — Ta knjiga o poljskem slovstvu je vsa iz peresa znanega poljskega slovstvenika Spasovicz-a. Nemški prevod se vsem ruščine neveščim čitateljem priporoča. Kakor prvi del „Zgodovine slovanskih slovstev“, kjer se razpravlja slovstvo jugoslovansko, tako sta tudi to delo pregledala g. prof. dr. Avg. Leskien v Lipskem in č. g. župnik Miha Hórník v Budišinu. Z gosp. prelagateljem, lužičkim Srbom, Traug. Pechom pa želimo, da bi njegov trud po svoje pripomagal do boljšega sporazumljenja med Nemci in Slovani!

Izdaje, založuje in tiska tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci.

Odgovorni urednik: Dr. Jakob Sket.